

Tartu Ülikool
humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
maailma keelte ja kultuuride instituut
klassikalise filoloogia osakond

Rasmus Lee Vaikmaa
Epidaurose Asklepiose templi tervenduslugude struktuur
bakalaureusetöö

Juhendajad: Neeme Näripä, PhD
Ivo Volt, PhD

Tartu 2026

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Allikate ja käsitluste ülevaade.....	4
1.1 Antiikaegsed allikad.....	4
1.2 Tänapäevased käsitlused.....	10
2. Teoreetiline taust: kataloogižanr.....	14
3. Analüüs ja järeldused.....	17
3.1 Analüüs.....	17
3.2 Järeldused.....	23
Kokkuvõte.....	29
Bibliograafia.....	30
Summary – The structure of the healing tales from the Temple of Asclepius at Epidaurus....	32
Lisad.....	34
Lisa 1. Epidaurose tervenduslood eestikeelse tõlkega.....	34
Lisa 1.1 Steel A.....	34
Lisa 1.2 Steel B.....	40
Lisa 1.3 Steel C.....	48
Lisa 1.4 Steel D.....	52

Sissejuhatus

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida Asklepiose Epidaurose pühamust pärinevate *iama*'te struktuuri. Kreeka keeles esineb mõiste *ιάματα* (*iamata*), *tervendamised*,¹ raidkirjades, mis jäädvustavad lugusid tervendamistest Asklepiose pühamutes. Käesolevas töös nimetan *iama*'t edaspidi "tervenduslooks".

Teemavalik on ajendatud huvist kataloogižanri vormi eripärade ning antiikmeditsiini vastu. Epidaurose tervenduslugude korpus ühendab need kaks aspekti. Kuigi tervenduslugusid on säilinud ka teistest Asklepiose pühamutest, valisin uurimiseks Epidaurose pühamu korpuse, sest see on teiste sarnaste korpustega võrreldes ulatuslikum ning sisu poolest vähem teaduslikku meditsiini kirjeldav,² mida pidasin tervenduslugude kontekstis huvitavaks. Antud uurimus ei käsitle tervenduslugudes kirjeldatud tervenemiste ajaloolist tõepärasust ega meditsiinilist efektiivsust. Samuti ei ole eesmärgiks käsitleda Epidaurose pühamu kultuslikke aspekte.

Esimeses peatükis annan ülevaate kasutatavatest antiikaja allikatest ning Epidaurose tervenduslugude tänapäevastest käsitlustest. Lisaks kirjeldan kasutatava tekstikorpuse arheoloogilist tausta, olemust ja tekkelugu.

Teises peatükis seletan lahti kataloogižanri käsitluse ja annan ülevaate kataloogižanrist vana-kreeka kirjanduses. Paigutan Epidaurose tervenduslugude korpuse kataloogižanri konteksti ning esitan enda kataloogi definitsiooni, mida käesoleva töö raames kasutan. Samuti toon peatüki alguses välja kataloogižanriga tegelevad allikad, mis pakuvad teoreetilist tausta.

Kolmandas peatükis uurin sõnavara analüüsi meetodil tekstikorpuses esinevaid lugudevahelisi ühendusi. Minu hüpotees antud uurimuseks on, et lisaks korpuse üksiklugude narratiivsusele jookseb tervest korpusest samuti läbi suurem seoste võrgustik, mis seob üksikud lood üheks dünaamiliseks tervikuks.

---

¹ Kõik käesolevas töös esinevad tõlked on minupoolsed, kui ei ole teisiti märgitud.

² Näitena saab võrrelda Asklepiose Lebena pühamut, kust on pärit Epidaurosega võrreldes uuem (2. saj eKr) ja väiksem ravilugude korpus. Antud võrdlusest on pikemalt kirjutanud LiDonnici. LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions* (Atlanta: Scholars Press, 1995), 46–49.

1. Allikate ja käsitluste ülevaade

1.1 Antiikaegsed allikad

Uuritav tekstikorpuse koosneb Epidaurose pühamu alalt pärinevatele steelidele raiutud tervenduslugudest.³ Steelidele on kokku kogutud erinevad lühijutud, mis räägivad, mõningate eranditega, Asklepiose mõjul aset leidnud tervendustest. Esineb mitmeid erinevaid terviseseisundeid, näiteks pime või tumm olek, halvatus, parasiidid, kasvajak, rasedus, neerukivid, mäda, märgid kehal ja vesitõbi. Erandeid, kus on tegu imeteoga, mitte tervendamisega, on kokku neli. Esimeses erandis parandab Asklepios katkikukkunud jooginõu (A10),⁴ teises aitab ta isal tema kadunud poega leida (B24), kolmandas juhatab ta lesele kätte peidetud varanduse (C46) ning neljandas maksab Asklepios kätte petjast kalakaupmehele, tappes ta kalad ning tuues nad peale kaupmehe vabandust tagasi ellu (C47).⁵

Pausaniase Epidaurost kajastavatest kirjutistest on teada, et tema külastuse ajal oli steele alles kuus tükki, kuid neid oli enne seda veelgi rohkem.⁶ Meieni on jõudnud nendest steelidest neli, mis on tuntud kui steelid A, B, C ja D. Steelide vormis pandi tervenduslood kokku suure tõenäosusega pühamu preestrite poolt 4. saj eKr, kui Epidaurose pühamus toimusid renoveerimistööd.⁷ Enne seda esinesid tervenduslood ilmselt eraldiseisvatel raidkividel, mis olid toodud pühamusse tänukingiks Asklepiosele, ning erinevatel pühendusesemetel. Näiteks on steeli A esimese loo lõpus read, mis viitavad eraldiseisvale pühenduskivile: *τυχοῦσα δὲ τούτων ἐπὶ τὸ ἄνθεμα ἐπεγράψατο* “οὐ μέγε[θο]ς πίνακος θαυμαστέον, ἀλλὰ τὸ θεῖον, | πένθ’ ἔτη ὥς ἐκύησε ἐν γαστρὶ Κλεὼ βάρος, ἔστε | ἐγκατεκοιμάθη καὶ μιν ἔθηκε ὑγιή” (*Kui nende asjadega oli kokku puutunud, kraapis Kleo pühendkingile: “Pole tahvli suurus imethusväärt, vaid jumalikkus. Viis aastat oli Kleo rase, kõhus laps, kuni abatonis magas ja Asklepios tegi ta terveks.”*).⁸ Saab oletada, et just sellisest üksikust pühendusest arendati välja korpuses säilinud lugu. Sarnaselt on ka mitmetes teistes tervenduslugudes välja toodud objektid, mis

³ Käesolevas uurimisöös kasutatud Epidaurose tervenduslugude korpuse tekst pärineb Packard Humanities Institute'i andmebaasi (PHI Greek Inscriptions: <https://inscriptions.packhum.org>) kaudu kättesaadavatest raidkirjadest, kus Epidaurose steelide tähistuseks on IG IV², I 121–124.

⁴ Siin ja edasipidi kasutuses olevad tähe ning numbri kombinatsioonid on steelidel olevate tervenduslugude steeli tähis ja number. Pikemalt on lugude numeratsiooni kohta kirjutatud käesolevas töös lk 6.

⁵ Epidaurose *iamata*, IG IV², I, 121, 79–89; 122, 19–26; 123, 8–29. Järjestikku lood C46 ja C47 on käesolevas töös pikemalt käsitletud lk 21.

⁶ Pausanias, *Hellase kirjeldus*, 2.27.3 (tlk W. H. S. Jones, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1918).

⁷ LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions*, 4, 10; viidates Alison Burfordile, *The Greek Temple Builders at Epidauros: A Social and Economic Study of Building in the Asklepiian Sanctuary, During the Fourth and Early Third Centuries B.C.* (Athens: University of Georgia Press, 1969).

⁸ Epidaurose *iamata*, IG IV², I, 121, 7–9.

võisid olla algsed pühendusesemed, mille põhjal pandi kokku korpusesse jõudnud tekst.⁹ Tänapäeval ei ole arvatavatest algsetest pühendustest palju alles. Võimalikeks põhjusteks on näiteks algmaterjali sihilik hävitamine renovatsiooni käigus, loomulik aja jooksul lagunemine, vargused või materjali taaskasutamine.¹⁰ Samuti on steelide esmasest leidmisest saati arvatud, et osad lugudest on pärit suulisest pärimusest.¹¹ Selle arvamuse põhjuseks on peamiselt lugude kompositsiooni eripärasused ning keelekasutus.¹² Steelide kokkupaneku protsessist ei ole säilinud ühtegi otsest allikat. Kogu info selle kohta on saadud läbi tekstianalüüsi, mille kaudu on näha tekstisiseseid elemente, mis viitavad steelide kokkupaneku käigus toimunud tekstitoimetamisele.¹³ Lisaks ei tea me algsete üksikute lugude tekkeaegasid. Lugusid on üritatud eraldi dateerida peamiselt nendes esinevate nimede ning stiili järgi, kuid see ei ole kujunenud väga edukaks ettevõtmiseks.¹⁴

Kuigi Epidaurose steelide imelugudes ei esine Apolloni nime mitte ühtegi korda, on ta siiski steelide pealkirjas mainitud, θεός τύχα [ἀγ]αθά. | [ιά]ματα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, *jumal hea õnn. Apolloni ja Asklepiose tervendamised*. See võib viidata Epidauroses Asklepiose traditsiooniga paralleelselt eksisteerinud või sellele eelnenud Apolloni kultuspraktikale.¹⁵ Tekstikorpuses viidatakse, juhul kui tervendamise kordasaatja on jumal,¹⁶ tervendamise tegijale alati kas otseselt nimega Asklepios või üldisemalt nimetusega jumal. Asklepios esineb nimeliselt kui tervendamise kordasaatja korpuses üheksa korda, θεός ehk jumal 17 korda.¹⁷

Steelid on leitud erinevatel aegadel fragmentide kujul, kuna need on omal ajal ehitusmaterjalina kasutamise eesmärgil (seinade täide, lävepakk jms) tükkideks tehtud.¹⁸ Peale leidmist on fragmendid suuremateks steelideks kokku pandud.¹⁹ Steelid A ja B on hästi säilinud, kuid steel C on suurte kulumisjälgedega, mis on ilmselt tingitud selle vahepealsest

⁹ LiDonnici on muuhulgas teinud säärastest potentsiaalsetest alobjektidest nimekirja. LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions*, 43–44.

¹⁰ *Ibid.*, 41–45.

¹¹ Kavvadias, “Epigraphai ek tōn en Epidauria anaskaphōn,” *Archaiologikē Ephēmeris* (1883): 220.

¹² LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions*, 50–57.

¹³ *Ibid.*, 49. Pikemalt on mainitud analüüsist räägitud käesolevas töös lk 10–12.

¹⁴ *Ibid.*, 76–82.

¹⁵ *Ibid.*, 5.

¹⁶ Epidaurose korpuses sooritavad imetegusid, peamiselt ravimisi, ka loomad. Näiteks loos B26 on ravijaks koer ja loos C45 madu. Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 122, 35–38; 1 123, 4–8.

¹⁷ Inskripsioonide katkendliku seisukorra tõttu ei ole võimalik päriselt täpset statistikat teha, kuna tervenduse kordasaatja nimetus võis olla nüüdseks hävinenud tekstiosas. Antud numbrid on saadud säilinud tekstiosade põhjal.

¹⁸ Kavvadias, “Epigraphai ek tōn en Epidauria anaskaphōn,” 197–198; Kavvadias, “Epigraphai tōn iamatōn en Epidaurōi,” *Archaiologikē Ephēmeris* (1918): 155–159.

¹⁹ Vt joonised 1–5. Kasutatud väljaannetes ei olnud saadaval pilti D-steelist.

lävepakuna kasutamisest, ning steel D koosneb vaid ühest üksikute sõnadega fragmendist.²⁰ Steelidel säilinud tekstiosad on valdavas enamuses väga hästi loetavad. Steelide tagumiste osade lõpetamata ehk ebaühtlane kuju, steelide alumise osa disain, mis läheb kokku abatonist leitud süvendiga kiviga, ning teksti hea seisukord viitavad sellele, et steelid olid omal ajal pandud püsti siseruumidesse, tagaküljega vastu seina.²¹ Steelide puuduvaid tekstiosasid on mitmetel kordadel üritatud tähtede arvu ja üldise temaatika järgi taastada, näiteks on taastamistööd teinud Rudolf Herzog enda tervenduslugude väljaandes.²² Käesoleva uurimuse autentsuse huvides käsitlen ainult originaalis säilinud teksti, võttes arvesse vaid väiksemaid tekstitäiendusi ning jättes kõrvale suuremad hilisemad spekulatiivsed lisad. Tervenduslugude numeratsioon sõltub teksti väljaandest. Näiteks kasutab Herzog kogu korpust hõlmavat järjestikust numeratsiooni (1–70), kuid LiDonnici väljaandes on ühendatud steelipõhine ja järjestikune süsteem, kus lood on esitatud kujul A1 (1), B1 (21) jne.²³ Käesolevas töös lähtun järjestikusest numeratsioonist, märkides ära ka vastava steeli tähise.

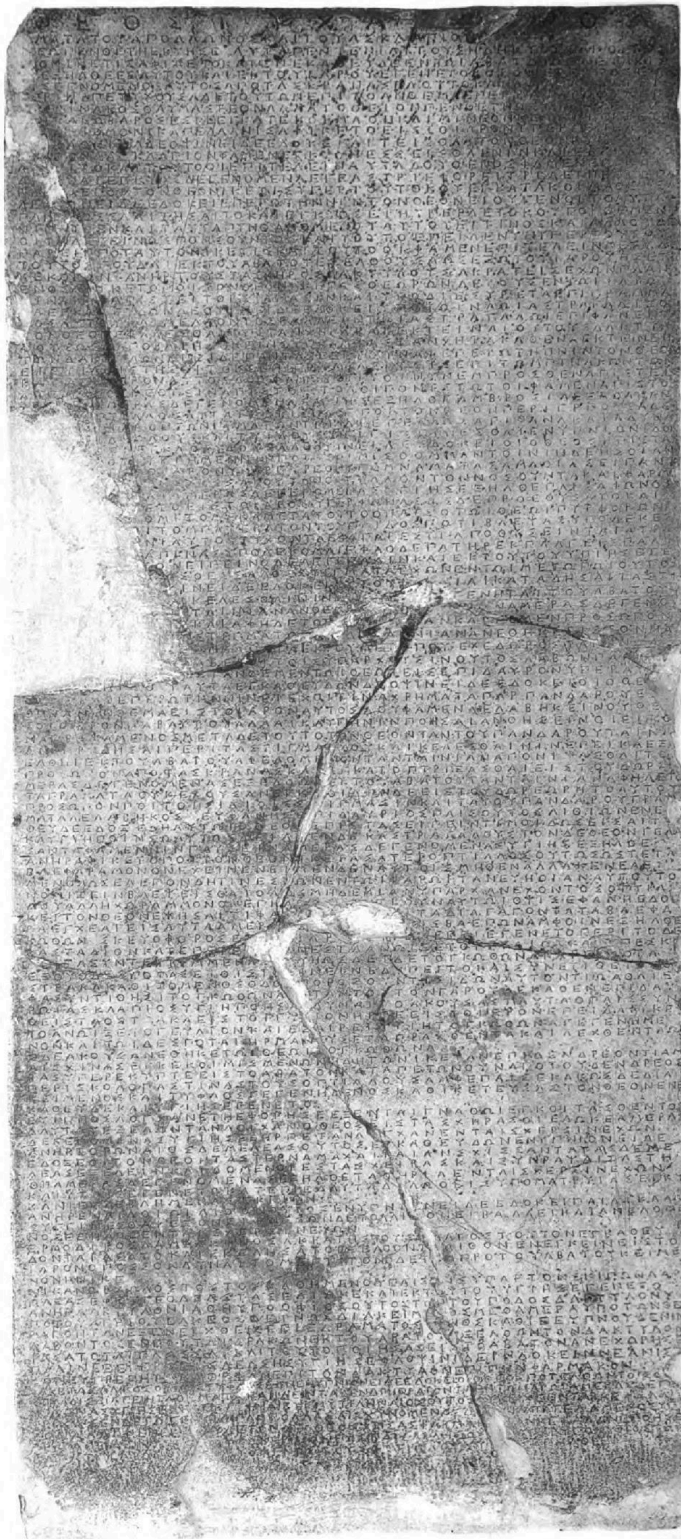
---

²⁰ Käesolevas töös kasutatud Packard Humanities Institute Greek Inscriptions andmebaasis avaldatud transkriptsioon esitab teksti lineariseeritud ja toimetatud kujul, mis ei kajasta täielikult inskriptsioonide algset ruumilist paigutust.

²¹ LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions*, 15–18.

²² Rudolf Herzog, *Die Wunderheilungen von Epidauros: ein Beitrag zur Geschichte der Medizin und der Religion* (Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1931).

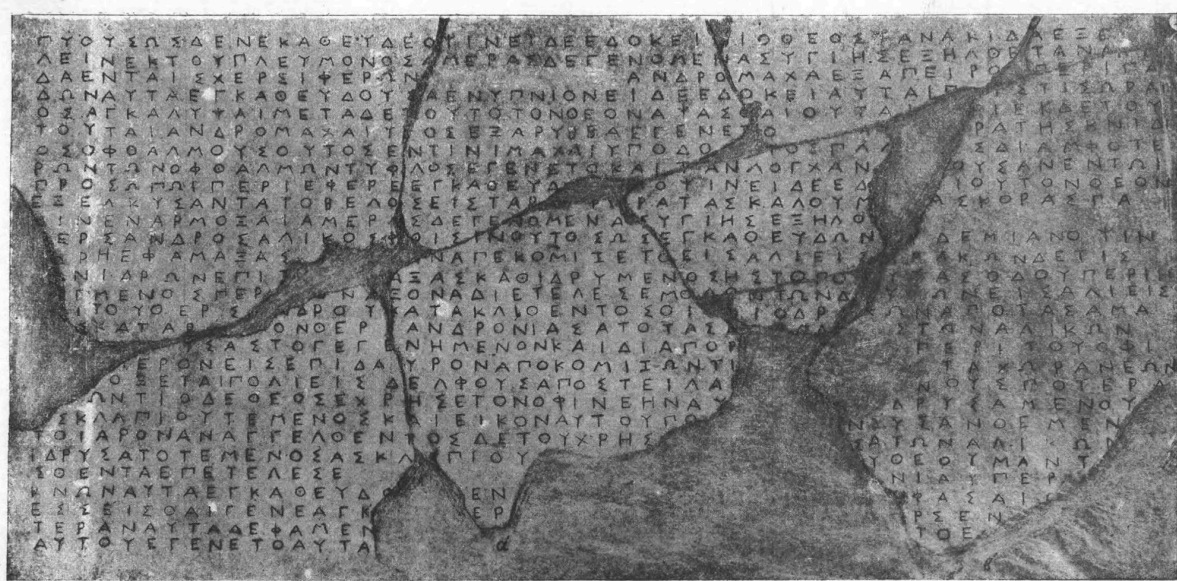
²³ Herzog, *Die Wunderheilungen*; LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions*.

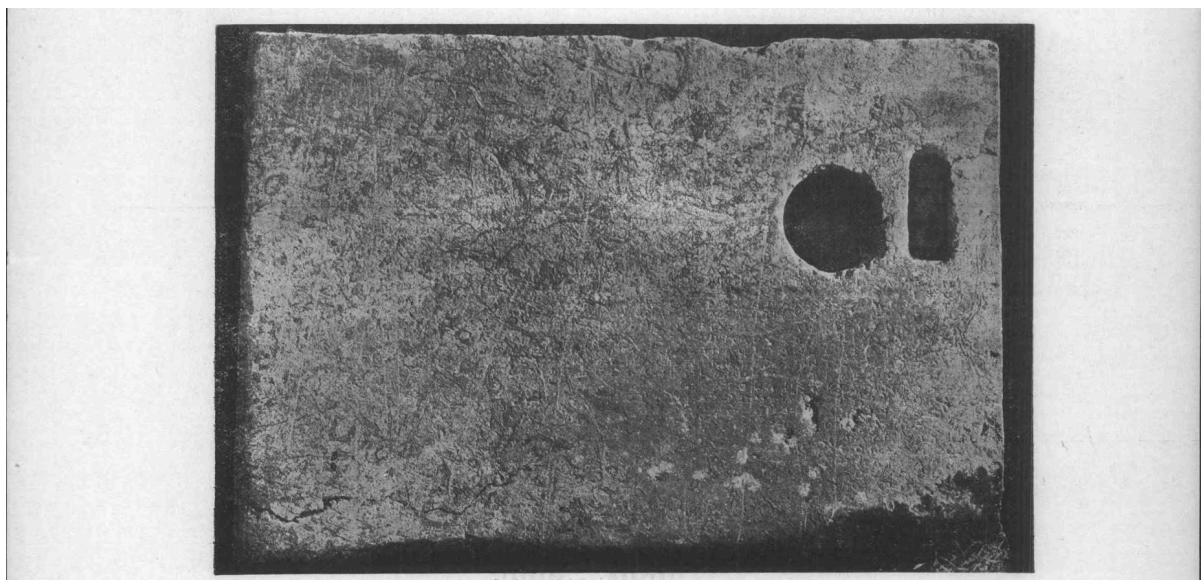
Joonis 1. Epidaurose tervenduslugude A-steel. Allikas: Kavvadias 1900, lk 256.

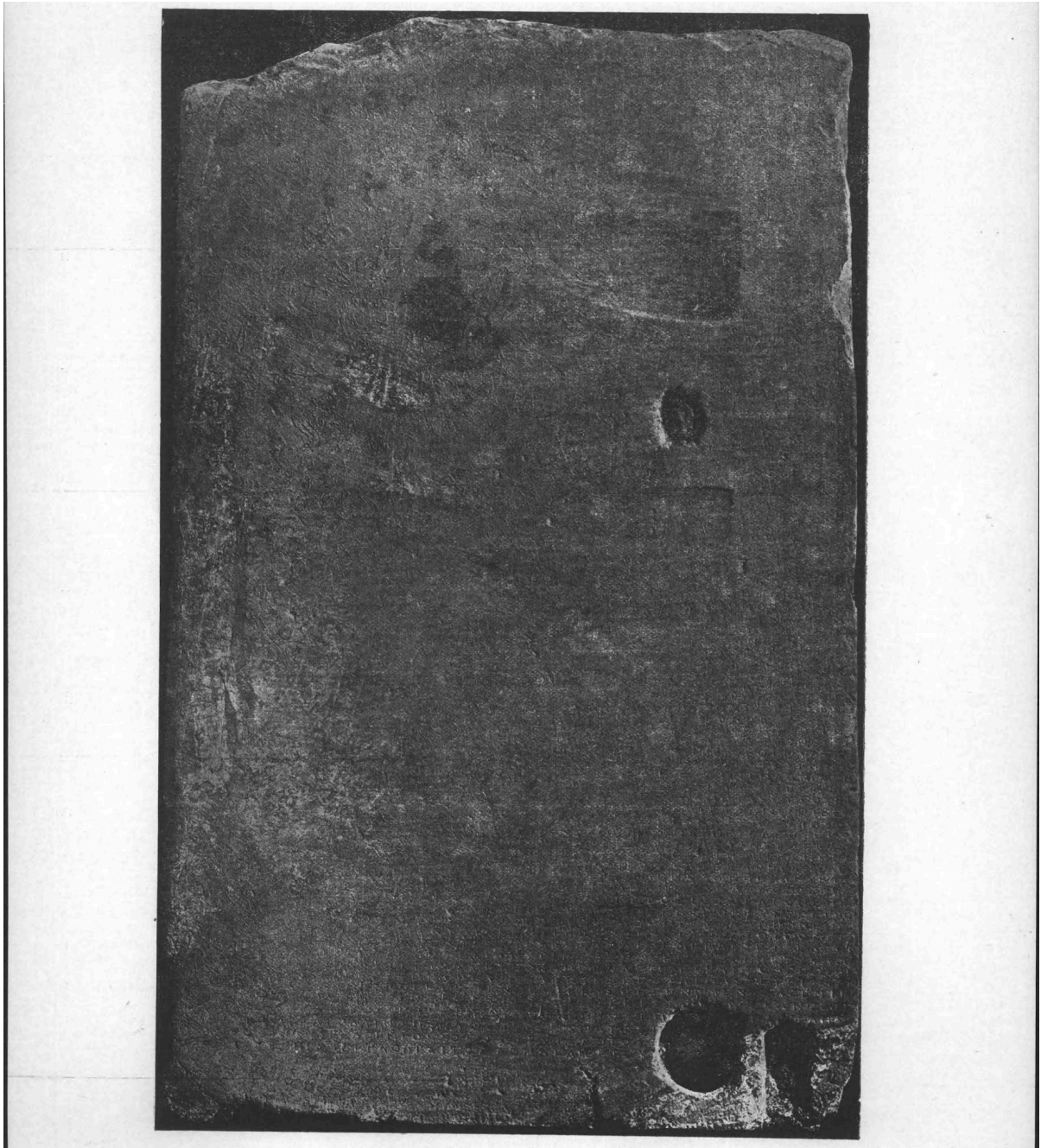
Joonis 2. Epidaurose tervenduslugude B-steel. Allikas: Kavvadias 1900, lk 256.

Joonis 3. Epidaurose tervenduslugude B-steelil hiljem leitud tükid. Allikas: Kavvadias 1918, lk 157.

Joonis 4. Epidaurose tervenduslugude C-steelil ülemine pool. Allikas: Kavvadias 1918, lk 160, joon. 11.

Joonis 5. Epidaurose tervenduslugude C-steel alumine pool. Allikas: Kavvadias 1918, lk 161, joon.11a.

1.2 Tänapäevased käsitled

Tänapäevastest käsitlestest ehk kõige tuntum ning käesolevas töös ka kõige rohkem viidatud on Lynn R. LiDonnici teos *The Epidaurian Miracle Inscriptions*. LiDonnici Epidaurose tervenduslugude uuringud annavad ülevaate steelide arheoloogilisest ajaloost ja korpuse tekstide kompositsioonilisest taustast sesoses temaatiliste, kronoloogiliste ning stilistiliste probleemide, tekstide algmaterjali ning interpretatsioonidega. LiDonnici uurib Epidaurose

tervenduslugusid kahes kategoorias: temaatilised elemendid ning keele ja stiili elemendid.²⁴ Ta analüüsib järjestikku lugude vahel tekkivaid temaatilisi ja keelelisi paare, peamiselt võrreldes omavahel korpuses esinevaid vormeleid ja üldist keelekasutust ning sõnavara. Tema keeleanalüüsist tuleb välja järeldus, et osad lood võivad olla pandud järjestikku kas eesmärgiga üksteise mõju võimendada või ajaloolistel põhjustel.²⁵ Näiteks võisid osad lood olla juba enne steelidele kirjutamist mingis kindlas järjestuses, mida ei tahetud lugusid uuesti kirja pannes rikkuda, või nad olid lihtsalt vanemad lood, mistõttu otsustati neid esimesena kajastada. LiDonnici võrdleb omavahel ka steele kui tervikuid, arutledes, et steel A-l esineb kõige rohkem tekstigruppe, mis võisid olla veelgi varasemalt, ehk enne käsitletavate steelide koostamist, kokku pandud, ning steel B lugude seas on välja toodud rohkem ebaseaduslikke aspekte nagu vere hulk ning parasiidid²⁶ ja esineb rohkem algusvormeleid.²⁷ Steel C erineb omakorda eelnevatest steelidest lugude lõppu jäetud vahede vormi poolest, mis lahutavad tervenduslugusid teineteisest nii lihtsama eristamise kui ka steeli esteetilise vormistamise eesmärgil.²⁸ Lisaks toob LiDonnici välja ka Epidaurose tervenduslugude potentsiaalse lugeja-mõjutamise eesmärgi.²⁹ Ta kajastab hüpoteesi, et kõige suurejoonelisemad lood võisid olla pandud lugejale muljet avaldamiseks steelide algusesse või olid algusesse pandud lood, mis sobivad kõige rohkem kokku pühamu soovitatavate eesmärkidega. Samuti on tervenduslugudes käsitletud ka Asklepiose võimeid mitte uskuvate isikute lugusid, millel võis LiDonnici arvates olla eesmärk näidata hädalistele, et isegi umbusklikud tulevad Epidaurosesse abi otsima. LiDonnici arutleb ka Asklepiose kujutamise üle Epidaurose tervenduslugudes, tuues välja, et teda on kujutatud kui sõbralikku ja lahket jumalat, keda tuleb kohelda austusega.³⁰ Lisaks on ta tõlkinud tervenduslugude korpuse ka inglise keelde.³¹

Rudolf Herzog on samuti andnud välja raidkirjade editsiooni, mis sisaldab tekstitaastamist, saksakeelset tõlget ja kommentaari.³² Herzogi uurimistöös on tervenduslood asetatud teiste imeteadetega konteksti ning analüüsitakse nende seost antiikse meditsiinipraktika ja religioossete veendumustega. Muuhulgas on ta rühmitanud tervenduslood tüübi järgi ning käsitleb nendes esinevaid diagnostilisi elemente. Herzog seab kahtluse alla Pausaniase väite,

²⁴ *Ibid.*, 22–23.

²⁵ *Ibid.*, 24–26.

²⁶ Näiteks on loo B27 lõpus põrand verrega kaetud (Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 122, 38–45) ja loos B25 on naise kõht putukaid täis (Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 122, 26–35).

²⁷ LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions*, 30–31.

²⁸ *Ibid.*, 37.

²⁹ *Ibid.*, 27–28.

³⁰ *Ibid.*, 27–28.

³¹ *Ibid.*, 84–131.

³² Herzog, *Die Wunderheilungen*.

et Epidaurose tervenduslugusid oli kunagi suuremas mahus, rõhutades säilinud tervenduslugude korduvust ja vormelite kasutust, mis võib tema hüpoteesi järgi veelgi suurema korpuse puhul usaldusväärsust vähendada.³³ Tema tõlgenduse järgi on steelidele pandud lood toimetatud tekstikorpuse, mis pärineb nii kultuslikust traditsioonist kui ka suulisest pärimusest ja millel on eesmärk edendada usku pühamusse ning Asklepiose autoriteeti.³⁴ Herzog toob ka välja, et Antiik-Kreekas ei pruukinud meditsiiniline praktika ja religioosne usk olla rangelt eraldatud, vaid toimisid üksteisega põimunud süsteemina, kus rituaalne tervenemine ja arstlik abi võisid olla paralleelsed tegevused ning teineteist täiendada.³⁵ Sellist põimumist võib näha ka Epidaurose tervenduslugudes, kus jumalik sekkumine ei ole meditsiinilisest praktikast eraldiseisev, vaid avaldub tihtipeale otsese ravitegevuse näol, mida jumal ise läbi viib.

Epidaurose tervenduslugudele on mitmete autorite poolt tõlgendusi pakutud. Näiteks on sellega tegelenud Emma ja Ludwig Edelstein.³⁶ Edelsteinide käsitus kasutab Epidaurose tervenduslugusid osana laiemast Asklepiose kultuse ja tervendamispriaktikate uurimusest. Raamat on esitatud kaheköitelise väljaandena, millest esimene köide koondab Asklepiose kohta käiva algmaterjali (nt legendid ja kultuspraktikad) ning teine köide keskendub nende allikate analüüsile ja tõlgendamisele. Edelsteinide raamatu esimeses köites on teiste Asklepiose kohta käivate algallikate tekstide seas trükitud Epidaurose tervenduslugude kahe esimese steeli tekstid koos Edelsteinide poolse ingliskeelse tõlkega.³⁷ Edelsteinid toovad samuti välja Epidaurose tervenduslugude pühamu ning Asklepiose autoriteedi edendamise eesmärgi.³⁸ Nad kasutavad Epidaurose tervenduslugusid osana tõendusmaterjalist Asklepiose meditsiinipraktika olemuse kohta, jõudes järeldusele, et Asklepiose ravimeetodite vähene detailne kirjeldatus sobib kokku tema kui jumaliku tervendaja olemusega.³⁹ Lisaks väidavad nad, et väga oluline osa Asklepiose kultusest oli unenägude läbi tervenemine ehk inkubatsioon, mille tõestamiseks viitavad nad muuhulgas samuti Epidaurose tervenduslugudele.⁴⁰ Epidaurose tervenduslugude tõlgendamist on käsitlenud ka Monika Błażkiewicz, kes väidab oma analüüsi põhjal, et tervenduslood on kirja pandud eesmärgiga

---

³³ *Ibid.*, 36–45.

³⁴ *Ibid.*, 46–64.

³⁵ *Ibid.*, 139–160.

³⁶ Emma J. Edelstein ja Ludwig Edelstein, *Asclepius: Collection and Interpretation of the Testimonies*, 2 kd (Oxford: Clarendon Press, 1945).

³⁷ Edelstein ja Edelstein, *Asclepius*, 1:221–237.

³⁸ *Ibid.*, 2:146–147.

³⁹ *Ibid.*, 2:145–158.

⁴⁰ *Ibid.*, 2:186–188.

tugevdada pühamu autoriteeti ning kujundada arusaama tervenemisest kui jumaliku sekkumise tulemusest.⁴¹

Epidaurose tervenduslugude narratiivseid tehnikaid ning seda, kuidas need tekstid mõjutavad lugeja emotsioone, on uurinud Paraskevi Martzavou.⁴² Lisaks üksikute lugude detailsele analüüsile demonstreerib Martzavou, et Epidaurose korpuse tervenduslood on kokku pandud suurema narratiivse loogika järgi, mille eesmärk on lugeja emotsioone mõjutada. Näiteks kirjeldab ta, kuidas korpuse esimese kahe loo imetabasus võib lugejas tekitada kahtlust nende ning pühamu tõesuse osas. Sellepärast on kolmandaks ning neljandaks pandud lood, kus on samuti pühamu lugudes kahtlevad tegelased, kes ravitakse, et taastada lugeja usk ning meelerahu.⁴³ Sellised lugeja emotsioonidega mängivad mustrid joonistuvad Martzavou uurimuse järgi välja mitmes kohas üle korpuse. Epidaurose tervenduslugusid on käsitletud kui õpetuslikku teksti näiteks Matthew P. J. Dilloni poolt.⁴⁴

---

⁴¹ Monika Błażkiewicz, "Healing Dreams at Epidauros: Analysis and Interpretation of the Epidaurian Iamata," *Miscellanea Anthropologica et Sociologica* 15, nr. 4 (2014): 54–69.

⁴² Paraskevi Martzavou, "Dream, Narrative, and the Construction of Hope in the 'Healing Miracles' of Epidauros," raamatus *Unveiling Emotions: Sources and Methods for the Study of Emotions in the Greek World*, toimetanud Angelos Chaniotis (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2012), 177–204.

⁴³ Martzavou, "Dream, Narrative, and the Construction of Hope," 187.

⁴⁴ Matthew P. J. Dillon, "The Didactic Nature of the Epidaurian Iamata," *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 101 (1994): 239–260.

2. Teoreetiline taust: kataloogižanr

Kataloogižanri uurimiseks kasutan Martin Steinrücki teost *Antike Formen: Materialien zur Geschichte von Katalog, Mythos und Dialog*, mis käsitleb antiik-kreeka kirjanduse vorme, keskendudes eelkõige kataloogi, jutustuse ja dialoogi arengule koos narratiivsete ning retooriliste struktuuridega.⁴⁵ Lisaks sellele tuginen Benjamin Sammonsi teosele *The Art and Rhetoric of the Homeric Catalogue*, kus autor analüüsib kataloogižanri funktsiooni Homerose eepostes.⁴⁶

Epidaurose tervenduslugude korpuse uurimise käigus olen mõelnud kahe erineva lähenemisviisi peale: narratoloogiline lähenemine ning kataloogižanr. Arvestades töö mahtu, keskendun peamiselt kataloogižanrile, kuid narratoloogiline lähenemine on vaatenurk, kust saaks antud korpust edasi uurida. Käesolevas töös käsitlen Epidaurose tervenduslugude tekstikorpust kataloogina. Tervenduslugude korpus toimib kataloogina, sest selle osasid ehk eraldiseisvaid, kuid ühise temaatika kaudu seotud tervenduslugusid saab käsitleda omaette lühinarratiividena,⁴⁷ kuid need on koondatud ühtsesse korpusesse. Sarnase tähelepaneku on teinud ka LiDonnici, märkides, et “*Iamata* puhul ei ole kõige silmatorkavam mitte see, et lood erinevad üksteisest või sarnanevad üksteisega, vaid see, kuidas nad korraga erinevad üksteisest ja jagavad olulisi ühiseid jooni. Need sarnasuse ja katkendlikkuse mustrid paljastavad keeruka “tegevuse” suuremas kollektsioonis” (“*What is most striking about the iamata is not the fact that the tales differ from or resemble one another, but the ways in which they both differ from one another and share important features. These patterns of resemblance and discontinuity reveal complex “activity” within the larger collections*”).⁴⁸ LiDonnici käistlusest on näha, et Epidaurose korpust saab käsitleda nii eraldiseisvate narratiivide kui ka suurema, omavahelistest ühendustest välja kujuneva mustrina. Epidaurose tervenduslugude kataloogina käsitlemine võimaldab uurida korduvaid struktuure ja motiive kogu korpuse ulatuses.

Kataloogižanr seostub antiikkirjanduses sageli eepilise traditsiooniga, kuid katalooge võib leida ka muudes žanrites. Siinkohal toon välja kataloogižanri näiteid Kreeka kirjandusest, sest käsitletav tekstikorpus kuulub samuti Kreeka kultuuriruumi. Tuntuimad kataloogižanri

---

⁴⁵ Martin Steinrück, *Antike Formen: Materialien zur Geschichte von Katalog, Mythos und Dialog* (Amsterdam: A. M. Hakkert, 2013).

⁴⁶ Benjamin Sammons, *The Art and Rhetoric of the Homeric Catalogue* (New York: Oxford University Press, 2010).

⁴⁷ Näiteks käsitleb eraldi lugude narratiivseid aspekte ja konstruktsioone, sealjuures ka omavaheliseid sarnasuseid, LiDonnici. LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions*, 20–39.

⁴⁸ LiDonnici, *The Epidaurian Miracle Inscriptions*, 20.

esindajad Kreeka eepikas on Homeros, kelle *Ilias* sisaldab näiteks laevade kataloogi ja *Odüsseia* niinimetatud *nekyia* kataloogi, ning Hesiodos, kelle *Theogonia* kujutab endast jumalate ja jumalike olendite sündimiste kataloogi ning *Töödes ja päevades* kujuneb välja peamiselt erinevate tööde ja õigluse õpetuslik kataloog.⁴⁹ Samuti kuulub kataloogižanri alla Hesiodose traditsiooni *Naiste kataloog*, mis koondab endasse nimekirja surelikest naistest ja nende järeltulijatest, müütilistest kangelastest.⁵⁰ Eepostest väljaspool on kataloogižanri esindajateks kreeka kirjanduses näiteks lüürikas Semonidese naistejamb, kus on kataloogina üles loetud erinevad naiste tüübid, ning proosas Theophrastose *Inimtüübid*, mis sisaldab kataloogi erinevatest (negatiivsetest) inimeste tüüpidest.⁵¹ Kataloogižanrit saab laiendada lisaks ka erinevatele nimekirjadele ning kogumikele.⁵²

Kataloogi saab defineerida mitmel viisil. Üheks variandiks on Benjamin Sammonsi definitsioon: “Kataloog on nimekiri üksustest, mis on esitatud eraldi kirjetena; selle kirjed on formaalselt erinevad ja järjestatud anafoori või lihtsa ühenduse abil, kuid ei ole üksteisele allutatud ning üksuste vahel ei looda otsest seost, välja arvatud nende ühine sobivus kataloogi määratletud rubriiki.” (“*A catalogue is a list of items which are specified in discrete entries; its entries are formally distinct and arranged in sequence by anaphora or by a simple connective, but are not subordinated to one another, and no explicit relation is made between the items except for their shared suitability to the catalogue’s specified rubric*”).⁵³ Lühidalt: kataloogi saab defineerida ühisnimetaja järgi. Ühisnimetaja võib olla välja toodud kataloogi alguses. Näiteks on Homerose *Iliases* Nereiidide kataloogi alguses välja toodud, et järgnev kataloog räägib Nereiididest.⁵⁴ Käesolevas töös uuritava tekstikorpuse alguses on pealkiri “[ιά]ματα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ,” “*Apolloni ja Asklepiose tervendamised*,” mis määrab ära käesoleva kataloogi ühisnimetaja: Apolloni ja Asklepiose tervendamised.⁵⁵

⁴⁹ Homeros, *Ilias* 2.484–877 (*Homeri Opera*, kd 1, toim. D. B. Monro ja T. W. Allen, 3. tr. [Oxford: Oxford University Press, 1963]); Homeros, *Odüsseia* 11.235–332 (*Homeri Opera*, kd 3, toim. D. B. Monro ja T. W. Allen, 2. tr. [Oxford: Oxford University Press, 1963]); Hesiodos, *Theogonia* 116–385; Hesiodos, *Tööd ja päevad* 383–828 (*Theogony; Opera et Dies; Scutum; Fragmenta Selecta*, toim. F. Solmsen, R. Merkelbach ja M. L. West, 3. tr. [Oxford: Oxford University Press, 1990]).

⁵⁰ Hesiodos, *Catalogue of Women, Fragmenta Selecta*.

⁵¹ Semonides, *Fragment 7*, in *Greek Iambic Poetry*, tõlkinud Douglas E. Gerber (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999), 1–118; Theophrastos, *Inimtüübid*, välja andnud Anne Lill ja Ivo Volt (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2000), 15–74.

⁵² Antiik-Kreeka kontekstis on seda teemat laiemalt uurinud näiteks Athena Kirk, *Ancient Greek Lists: Catalogue and Inventory Across Genres* (Cambridge: Cambridge University Press, 2021).

⁵³ Sammons, *The Art and Rhetoric of the Homeric Catalogue*, 6.

⁵⁴ Homeros, *Ilias* 18.38 (Monro ja Alleni väljaanne, kd 2). Antud tähelepaneku on teinud ka Sammons. Sammons, *The Art and Rhetoric of the Homeric Catalogue*, 6–7.

⁵⁵ Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 121, 1–2.

Kataloogi tähendust on piiritlenud ka Martin Steinrück, tuues välja kataloogi seitse omadust.⁵⁶ Steinrücki definitsiooni järgi pole kataloogis esinev interaktsioon järjepidev, vorm on avatud ja jätkuv ning sissejuhatuses esineb sageli ringkompositsioon. Lisaks pöördub kataloogi jutustaja hääle otse publiku poole ning edasiantav jutt võib olla erinevate autorite puhul nii tõene kui vale.⁵⁷ Epidaurose korpuse puhul võib oletada, et imelood on pandud tõe pähe kirja eesmärgiga veenda potentsiaalseid lugejaid pühamu efektiivsuses, meenutades mõnevõrra reklaamteksti. Peale selle on Steinrücki definitsioonis kataloogi puhul faktide loetelu taga tavaliselt lugu ja kataloogi saab esitada kahes formaadis: ringkompositsiooni või n-ö trepivormina, kus lugu läheb ühe narratiivse joonena edasi ega moodusta ringkompositsiooni. Samuti toob Steinrück välja, et kataloogi tunnusena võib võtta näiteks korduvaid sõnasid või vormeleid.⁵⁸ Siinkohal tekib paralleel Epidaurose tervenduslugude korpusega: üle terve korpuse esinevad korduvalt sõnad ἐγκαθέρω, ehk magama, ja ἐγκατακοιμάομαι, ehk magamiseks pikali heitma.⁵⁹ Samuti on väga tihedas kasutuses ὁ θεός, *jumal*.⁶⁰ Tihti esinevad ka loo alguses algusevormeli tüüpi pealkirjad päritolukohtade, hädaliste nimede ning hädade nimetamise näol,⁶¹ näiteks loos B32 on algus Ἀ[...κ]ράτης Κνίδιος ὀφθαλμούς,⁶² *A...krates Knidosest, silmad*, ja loo lõppvormelid ὑγίης ἐξῆλθε, *lahkus tervena*, esineb näiteks loos A3,⁶³ või muul taolisel kujul.⁶⁴ Samasugust vormelite esinemist on Homeroose kataloogide kontekstis välja toonud ka Sammons.⁶⁵

Käesolevas töös käsitlen kataloogi kui nimekirja üksustest, mis on esitatud eraldiseisvate kirjetena ning defineeritud kataloogi alguses välja toodud ühisnimetaja järgi, mis määrab kataloogi teema. Kataloogi üksused ei pea olema üksteisele otseselt allutatud, kuid neist võib välja lugeda dünaamiliste seoste loogikat, mis esineb korduvate motiivide ja semantiliste seoste näol ja ühendab üksikud lood tervikuks.

---

⁵⁶ Steinrück, *Antike Formen*, 67.

⁵⁷ *Ibid.*, 67.

⁵⁸ *Ibid.*, 69–70.

⁵⁹ Näiteks lugudes A2 ja A3. Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 121, 15, 25.

⁶⁰ Esimene näide esineb korpuse esimeses loos. Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 121, 3–4.

⁶¹ Kõik algusvormelid ei sisalda kõiki nimetatud elemente, on ka ainult nime ja päritolukoha või nime ja häda jms variatsioonid.

⁶² Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 122, 63–64.

⁶³ *Ibid.*, 33.

⁶⁴ Näiteks on loos B23 kasutatud hoopis varianti ὑγ[ι][ῆ]ς ἐγένητο[o, *sai terveks*. Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 122, 18–19.

⁶⁵ Sammons, *The Art and Rhetoric of the Homeric Catalogue*, 8–15.

3. Analüüs ja järeldused

3.1 Analüüs

Käsitletava tekstikorpuse tekst on kohati fragmentaarne. Siiski on säilinud piisavalt materjali, et puuduvad tekstiosad mõjutaksid tõenäoliselt vaid üksikjuhtude täpset arvu, kuid mitte tekstide omavahelist suhestumist ega neist tehtavaid järeldusi. Käesolev analüüs on teostatud säilinud korpuse põhjal, arvestades vaid väiksemaid tekstiparandusi. Analüüsi eesmärk ei ole taastada korpuse võimalikku koostamise või järjestamise printsiipi laiemas filoloogilises tähenduses, vaid uurida tekstidevaheliste seoste toimimist säilinud järjestuses. Statistika ja analüüsi puhul on sihilikult jäetud välja terminid, mis viitavad jumalale või inkubatsioonile ehk magamisele, sest need on antud korpuse puhul eeldatavad ühisjooned, mis moodustavad kataloogi raamid ning ei lähe kokku käesoleva analüüsi eesmärgiga uurida tekstide vahelisi dünaamilisi seoseid.⁶⁶ Uurisin eraldi väljajäetud terminite esinemist korpuses, kuid nende esinemistes ei ilmnenud käesoleva analüüsi kontekstis olulisi mustreid. Täielik tekstikorpus koos minupoolse tõlkega on esitatud lisa 1.

Seoste kriteeriumiteks on siinkohal nii leksikaalne kordus kui ka ilma leksikaalse korduseta semantiline kordus. Näiteks on üheks korpusest leitavaks leksikaalseks seoseks sõna κεφαλή, mis esineb lähestikku lugudes.⁶⁷ Samuti on korpuses seos läbi sõnade odaots (λόγχα) ja vaiad (σκόλοπες).⁶⁸ Kuigi need ei ole sama sõna, on nad mõlemad teravad objektid, luues seose sõna laiema semantilise välja kaudu. Seosetihedusi on korpuses erinevaid. Kõige paremini jäävad silma otsesed seosed ehk juhtumid, kus lood ühenduvad omavahel ab-bc-cd skeemi järgi: iga lugu võtab endale eelnevast loost mingi elemendi kaasa. Teiseks variandiks on üle-ühe seosed, kus ühendus jätab ühe loo vahele, moodustades ab-cd-be skeemi. On ka juhtumeid, kus lool on mitme eelneva looga seos, kuid eelnevatel lugudel ei pruugi endal seost olla, luues ab-cd-bd skeemi. Seosed võivad esineda ka üle suuremate vahede. Siinses analüüsis võtan mahu piiritlemiseks arvesse seoseid, mis ulatuvad kuni üle kahe loo, moodustades näiteks ab-cd-ef-bg skeemi. Selguse mõttes märgistasin olulised kohad analüüsis esinevates tekstinäidetes **rasvase kirjaga**. Lugude nimetamisel lähtun järjestikusest numeratsioonist, märkides ära ka vastava steeli tähise. Näiteks on esimese steeli esimene lugu A1, teise steeli esimene lugu aga B21 jne.⁶⁹

⁶⁶ Antiikkirjanduse tekstikorpuste järjestamisprintsiipide uurimise kohta vt nt M. L. West, *Studies in Greek Elegy and Iambus*, 1974, lk 40 jj.

⁶⁷ Epidaurose *iamata*, IG IV², I 122, 3–4, 13, 15, 17.

⁶⁸ Epidaurose *iamata*, IG IV², I 121, 93, 95–97.

⁶⁹ Täielik numeratsiooni süsteem on nähtav nii lisa 1 kui ka tabel 2.

Tekstikorpuses on kokku umbkaudu⁷⁰ 70 tervenduslugu. Lugude vahel on, kui arvestada ainult vahetult järjestikku lugudes paiknevaid ühendusi, kokku 64 seost. Üle ühe ja üle kahe loo vahel esinevaid seoseid on kokku 22, mis koos järjestikuste seostega annab kokku ühenduste koguarvu 86.⁷¹ Kahekümnel lool puudub minu analüüsi põhjal igasugune seos ümbritsevate tekstidega.

Kõige rohkem esineb seoseid lugudes toimuvates tegevustes, kokku 17 korda. Seda tüüpi seoste näiteks on lood A16 ja A17.⁷² Loos A16 esineb sõna κάθημαι, istuma, partitsiibi vorm:

Νικάνωρ χωλός· τούτου **καθημένου** παῖς τις *Nikanor, lombakas. Kui ta maas istus,*
ὑπαρ τὸν σκίπωνα ἀρπάξας ἔφευγε· ὁ δὲ *jooksis keegi poiss, olles tema jalutuskepi*
ἀστὰς ἐδίωκε καὶ ἐκ τούτου ὑγίης ἐγένετο. *ära võtnud, minema. Aga Nikanor, olles*
püsti tõusnud, ajas teda taga ja sai sellest
terveks.

Sellele järgnevas tervendusloos, A17, on καθίζω, mis tähendab samuti istumist:

ἀνὴρ δάκτυλον ἰάθη ὑπὸ ὄφιος· οὗτος τὸν *Mehe varvas oli mao poolt ravitud. Ta*
τοῦ ποδὸς δάκτυλον ὑπὸ τοῦ ἀγρίου ἔλκεος *varvas kannatas meeletult kohutava*
δαινῶς διακείμενος μεθάμερα ὑπὸ τῶν *haavandi tõttu. Päeval kanti ta teenijate*
θεραπόντων ἐξενειχθεὶς ἐπὶ ἐδράματός τινος *poolt välja kantud toolile istuma. Kui ta jäi*
καθίζε· ὕπνου δέ νιν λαβόντος ἐν τούτῳ *magama, tuli abatonist madu, ravis varvast*
δράκων ἐκ τοῦ ἀβάτου ἐξελθὼν τὸν *keelega ja kui see tehtud, läks abatoni*
δάκτυλον ἰάσατο τῷ γλώσσαι καὶ τοῦτο *tagasi. Mees, ärganud tervena, ütles end*
ποιήσας εἰς τὸ ἄβατον ἀνεχώρησε πάλιν. *nägemust näinud olevat, kus nägus*
ἐξεγερθεὶς δὲ ὡς ἦς ὑγίης, ἔφα ὅψιν ἰδεῖν, *noormees oli pannud varbale ravimit.*
δοκεῖν νεανίσκον εὐπρεπῇ τὰμ μορφὰν ἐπὶ
τὸν δάκτυλον ἐπιπῆν φάρμακον.

Kummaski loos ei ole istumine narratiivi keskne sündmus ega otseselt ravimisega seotud, kuid selle tegevuse kordumine järjestikku lugudes loob tegevusliku seose. Arvestades, et korpuse tervenduslood on lühikesed, on sedasorti lähestikku esinevad tegevuste kordused

⁷⁰ Kasutan siinkohal sõna “umbkaudu”, järgides üldist akadeemilist traditsiooni käsitletava korpuse lugude arvu suhtes. Kohati on steelide tekst halvasti säilinud, mistõttu ei ole alati võimalik kindlalt tuvastada, mitu lugu puudub tekstiosas oli.

⁷¹ Vt tabel 1.

⁷² Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 121, 111–119.

silmapaistvad, kuna üksiku loo tegevuse osa on mahult väike. Lisaks esineb antud lugudes ka seos tegelaste, poisi ning noormehe, kaudu, mis näitab, et seosed ei toimi korpuses rangelt eraldi esinevate kategooriatena, vaid kattuvate ja paralleelsete kihtidena. Poisi ja noormehe seosest räägin pikemalt allpool.⁷³

Kolmteist lugu ühilduvad loos esineva sama või sarnase objekti kaudu. Näiteks, nagu juba eelnevalt mainitud, esinevad loos A11 σκόλοπες ehk vaiad: καταπετὼν οὖν ἀπὸ τοῦ δένδρεος περὶ σκόλοπας τινὰς τοὺς ὀπτίλλους ἀμφέπαισε, *siis kukkus puu otsast alla ja torkas silmad vaiade otsa*.⁷⁴ Järgmises loos, A12,⁷⁵ esineb λόγχα ehk odaots:

Εὐίππος λόγχαν ἔτη ἐφόρησε ἕξ ἐν ταῖς *Euippos kandis odaotsa kuus aastat lõuas.*
γνάθῳ· ἐγκοιτασθέντος δ' αὐτοῦ ἐξελὼν *Kui ta oli magama läinud, tõmbas jumal*
τὰν λόγχαν ὁ θεὸς εἰς τὰς χῆρας οἱ ἔδωκε *odaotsa välja ja andis tema kätte. Kui päev*
ἀμέρας δὲ γενομένης ὑγιῆς ἐξῆρπε τὰν *tuli, kõndis ta tervena välja, odaotsa kätes*
λόγχαν ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων. *hoides.*

See loob nende kahe järjestikku loo vahel ühenduse terava eseme kaudu.

Kaheksa lugu on omavahel seotud loos esinevate tegelaste näol, kolmel korral on selleks tegelaseks inimene, viiel loom. Näiteks on loos C44 δράκων ehk madu: [...] εἶδε ἐρχόμενον δρ[άκο]ν[τα] ἀπὸ δένδρεος [...], [...] *nägi ta madu puudest ... tulemas [...]*.⁷⁶ Loos C45 esineb ἔχις ehk samuti madu, kitsamas tähenduses rästik: [...] ὑπὸ ἔχιος [...] ἔχις ἐν τῷ φορτίῳ [...] *ταὶ ἔχιδες ἔλειξαν*] τὸ ἐν ταῖς χερσὶν φῦμα [...], [...] *rästiku tõttu [...]* pagasil *lamanud rästik [...]* *rästik lakkus ta käes olevat kasvajat [...]*.⁷⁷ Kuigi siinkohal on lugudes kasutatud sünonüüme, tähistavad need sõnad ikkagi sama loomatüüpi, luues ühenduse looma kaudu. Inimese kaudu esineb seos vaid läbi sõnade παῖς ehk noor poiss ja νεανίσκος ehk noormees ning antud seos jookseb läbi kolme steel A loo.⁷⁸ Lisaks on kasutatud kahes loos täiendina ilule viitavaid termineid, καλός ehk kena ja εὐπρεπής τὰμ μορφῶν ehk välimuselt nägus, tugevdades antud lugude kogumiku omavahelist seost. Lood A14 ja A16 kasutavad sõna παῖς:

⁷³ Lk 19–21.

⁷⁴ *Ibid.*, 93, 95–97.

⁷⁵ *Ibid.*, 95–97.

⁷⁶ Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 123, 1.

⁷⁷ *Ibid.*, 4, 6–7.

⁷⁸ Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 121, 104–106; 111–119.

άνηρ ἐν αἰδοίῳ λίθον. οὗτος ἐνύπνιον εἶδε· *Mees, kellel peenises kivi. Ta nägi unenägu.*
 ἐδόκει **παιδὶ καλῶι** συγγίνεσθαι, *Tundus, et magas **kena poisiga** ja kui*
 ἐξονειρώσσω δὲ τὸν λίθον ἐγβάλλει καὶ *unenäos orgasmi saavutas, lendas kivi*
 ἀνελόμενος ἐξῆλθε ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων. *välja. Ta korjas selle üles ja lahkus seda*
käes kandes.

Νικάνωρ χολός· τούτου καθημένου **παῖς** τις *Nikanor; lombakas. Kui ta maas istus*
 ὕπαρ τὸν σκίπωνα ἀρπάξας ἔφευγε· ὁ δὲ *jooksis keegi **poiss**, olles tema jalutuskepi*
 ἀστὰς ἐδίωκε καὶ ἐκ τούτου ὑγίης ἐγένετο. *ära võtnud, minema. Aga Nikanor, olles*
püsti tõusnud, ajas teda taga ja sai sellest
terveks.

Lugu A17 kasutab sõna νεανίσκος:

άνηρ δάκτυλον ἰάθη ὑπὸ ὄφιος· οὗτος τὸν *Mehe varvas oli mao poolt ravitud. Ta*
 τοῦ ποδὸς δάκτυλον ὑπὸ τοῦ ἀγρίου ἔλκεος *varvas kannatas meeletult kohutava*
 δεινῶς διακείμενος μεθάμερα ὑπὸ τῶν *haavandi tõttu. Päeval kanti ta teenijate*
 θεραπόντων ἐξενειχθεὶς ἐπὶ ἐδράματός τινος *poolt välja kantud toolile istuma. Kui ta jäi*
 καθίζε· ὕπνου δέ νιν λαβόντος ἐν τούτῳ *magama, tuli abatonist madu, ravis varvast*
 δράκων ἐκ τοῦ ἀβάτου ἐξελθὼν τὸν *keelega ja kui see tehtud, läks abatoni*
 δάκτυλον ἰάσατο τᾷ γλώσσῃ καὶ τοῦτο *tagasi. Mees, ärganud tervena, ütles end*
 ποιήσας εἰς τὸ ἄβατον ἀνεχώρησε πάλιν. *nagemust näinud olevat, kus **välimuselt***
 ἐξεγερθεὶς δὲ ὡς ἦς ὑγίης, ἔφα ὅψιν ἰδεῖν, ***näigus noormees** oli pannud varbale*
 δοκεῖν **νεανίσκον εὐπρεπῇ τὰμ μορφᾶν** ἐπὶ *ravimit.*
 τὸν δάκτυλον ἐπιπῆν φάρμακον.

Antud lugude seost tugevdab veel sisuline asjaolu, et kahes loos on noorukil oluline roll hädalise tervendamisel. See toob lisaks korduva tegelase motiivile sisse ka temaatilise paralleeli lugude tervendussituatsioonide ülesehituses, ning kahe loo puhul esineb ka eelnevalt mainitud tegevuslik ühendus.

Seitsmel korral esineb ka seoseid läbi loo üldisema temaatika, kus järjestuvad lood, mille puhul joonistub välja ühine temaatiline väli. Näiteks lood B30 ja B32 seostuvad seeläbi, et mõlema puhul on tegemist hädalistega, kes said oma vigastused lahingutegevuse käigus.⁷⁹

⁷⁹ Epidaurose *iamata*, IG IV², 1 122, 55–60, 63–68.

Lisaks tugevdavad B30 ja B32 vahel olevat ühendust ka teravad objektid, esinevad *ἀκίς* ehk noolepea, *λόγχα* ehk odaots ja *βέλος* ehk nool või odaots, kuid võib oletada, et see seos on suuresti tingitud üldisest lahingu-kontekstist.⁸⁰

Γοργίας Ἡρακλειώτας πύος. οὗτος ἐμ μάχαι τινὶ τρωθεὶς εἰς τὸμ πλεύμονα τοξε[ύ]μ[α]τι ἐνιαυτὸν καὶ ἐξάμηνον ἔμπυος ἦς οὕτω σφοδρῶς, ὥστε ἐπὶ καὶ ἐξήκοντα λεκάνας ἐνέπλησε πύους· ὥς δ' ἐνεκάθευδε, ὅψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς τὰν ἀκίδα ἐξελεῖν ἐκ τοῦ πλεύμονος· ἀμέρας δὲ γενομένης ὑγιῆς ἐξῆλθε τὰν ἀκίδα ἐν ταῖς χερσὶ φέρων.	<i>Gorgias Herakleias, mäda. Ta, olles saanud lahingus noolega kopsu haavata, aasta ja kuus kuud oli niivõrd palju mäda täis, et kuuskümmend seitse kaussi täitis mädaga. Kui ta magas abatonis, nägi nägemust. Talle näis, et jumal võttis noolepea kopsust välja. Päeva saabudes väljus ta abatonist tervena, noolepead käes kandes.</i>

Α[...κ]ράτης Κνίδιος ὀφθαλμούς. οὗτος ἔν τινι μάχαι ὑπὸ δό[ρα]τος πλα[γεί]ς δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν τυφλὸς ἐγένετο καὶ τὰν λόγχαν [παρ]οῦσαν ἐν τῷ προσώπῳ περιέφερε· ἐγκαθεύδων [δ]ὲ ὅψιν εἶδε· ἐδ[όκε]ι οὐ {corr. οἱ} τὸν θεὸν ἐξελεύσαντα τὸ βέλος εἰς τὰ β[λέ]φαρα τὰς καλουμ[έν]ας κόρας πάλιν ἐναρμόξαι. ἀμέρας δὲ γενομένης ὑγιῆς ἐξῆλθ[ε].	<i>A...krates Knidosest, silmad. Ta, olles mingis lahingus odaga mõlemast silmast läbi löödud, jäi pimedaks ja oda otsa näos ringi kandis. Ta nägi abatonis magades nägemust. Talle näis, et jumal tõmbas oda otsa välja ja pani pupillid tagasi kokku. Päeva saabudes väljus abatonist tervena.</i>

Viiel korral asetsevad järjestikku samasugust häda käsitlevad lood, millest neljal korral on tegu sama haiguse või seisundiga. Ühel korral ei ole järjestikku lood tervendamisega seotud: C46, kus Asklepios juhatab lesele kätte peidetud varanduse ja C47, kus Asklepios maksab kätte petjast kalakaupmehele, tappes ta kalad ning tuues nad peale kaupmehe vabandust tagasi ellu.⁸¹ Nende kahe mitte-tervendusloo järjestikku esinemine loob omamoodi seose läbi nende erandliku olemuse tervenduslugude korpuse kontekstis.

⁸⁰ Näiteks on sarnane teravate objektide kaudu tekkiv ühendus eelnevalt välja toodud lugudes A11 ja A12, kuid nendes lugudes puudub ühine temaatika: vaid üks hädaline saab terava asjaga haavata lahingus, teine saab oma haavad pühamus ringi piiludes.

⁸¹ Epidaurose *iamata*, IG IV², 1, 123, 8–29.

Erandlikud on ka lood A6 ja A7.⁸² Need kaks lugu on terve korpuse vältel ainsad, kus tervenduslugu jookseb ühtse narratiivina läbi mitme eraldatud loo, moodustades algse narratiivi ja selle jätku.

Πάνδαρος Θεσσαλὸς στίγματα ἔχων ἐν τῷ μετώπῳ. οὗτος [ἐγκαθεύδων ὅ]ψιν εἶδε· ἐδόκει αὐτοῦ τα[ι]νία καταδῆσαι τὰ στίγματα ὁ θεὸς καὶ κέλεσθαι νιν, ἐπεὶ [κα ἔξω] γένηται τοῦ ἀβάτου, [ἀφελόμενον τὰ]ν ταινίαν ἀνθέμε[ν εἰ]ς τὸν ναόν· ἀμέρας δὲ γενο[μένας ἑξάνεστα] καὶ ἀφήλετο τ[ὰν] ταινίαν, καὶ τὸ μὲν πρόσωπον [κενέον εἶδε τῷ]ν στιγμάτω[ν, τ]ὰν δ[ὲ τ]αινίαν ἀνέθηκε εἰς τὸν να[όν, ἔχουσιν τὰ γρ]άμματ[α] τὰ ἐκ τοῦ μετώπου.

Pandaros Thessaliast kes kandis märgistusi otsaesisel. Ta nägi magades ilmutust. Tundus, et jumal sidus tal sideme märgistuste peale ja käskis tal, kui on lahkunud abatonist, side ära võtta ja pühendada templile. Päeva tulles tõusis ja võttis sideme ära. Nägu oli märgistustest tühi. Ta pühendas sideme, mis kandis nüüd tema otsaesisel olnud märke, templile.

Ἐχέδωρος τὰ Πανδάρου στίγματα ἔλ[α]βε ποὶ τοῖς ὑπάρχουσιν. οὗτος λαβὼν παρ [Πανδάρου χρήματα], ὥστ' ἀνθέμεν τῷ θεῷ εἰς Ἐπίδauρον ὑπὲρ αὐ[τοῦ], [οὐκ] ἀπεδίδου ταῦτα· ἐγκαθεύδων δὲ ὅψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θε[ὸς] ἐπιστὰς ἐπερωτῆν νιν, εἰ ἔχοι τινὰ χρήματα παρ Πανδάρου ἐ[ξ] Εὐ]θηνᾶν ἄνθεμα εἰς τὸ ἱερόν· αὐτὸς δ' οὐ φάμεν λελαβήκειν οὐθ[ὲ]ν τοιοῦτον παρ' αὐτοῦ· ἀλλ' αἶ κα ὑγιῇ νιν ποιῆσαι, ἀνθησεῖν οἱ εἰκόνα γραψάμενος· μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν τὰν τοῦ Πανδάρου ταινίαν περιδῆσαι περὶ τὰ στίγματά οὐ καὶ κέλεσθαι νιν, ἐπεὶ κα ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ἀβάτου, ἀφελόμενον τὰν ταινίαν ἀπονίσασθαι τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς κράνας καὶ ἐγκατοπτρίζασθαι εἰς τὸ ὕδωρ· ἀμέρας δὲ γενομένας ἐξελθὼν ἐκ τοῦ

Echedoros sai lisaks enda omadele ka Pandarose märgistused. Ta oli Pandaroselt võtnud raha, mida pidi jumalale pühendama, aga ei andnud seda edasi. Magades nägi nägemust. Tundus, et jumal ilmutas ennast ja küsis, kas ta kannab Pandaroselt Euthenast saadud annetust, mis on Epidaurose pühamule pühenduseks. Ta vastas, et pole talt midagi sellist võtnud. Aga kui jumal ta terveks teeb, annetab ta jumalast pildi. Seejärel sidus jumal tema ümber Pandarose märgistustega sideme ja käskis tal, kui abatonist väljub, sideme eemaldada ja pesta nägu allikas ning vaadata end vee peegeldusest. Päeva saabudes väljus ta abatonist ja eemaldas sideme. Side ei kandnud märgistusi. Vee

⁸² Epidaurose iamata, IG IV², 1, 121, 48–68.

ἀβάτου τὰν ταινίαν ἀφίλετο, τὰ γράμματα *peegeldust vaadates nägi, et ta nägu kandis*
οὐκ ἔχουσιν· ἐγκαθιδὼν δὲ εἰς τὸ ὕδωρ *nii tema enda kui ka Pandarose märgistusi.*
ἑώρα τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ποὶ τοῖς ἰδίοις
στίγμασιν καὶ τὰ τοῦ Πανδ<ά>ρου
γρά[μ]ματα λελαβηκός.

Selline erandlik narratiivi jätkumine loob nende kahe loo vahel tavapärasest tugevama sisulise sidususe ning kerkib ümbritseva korpuse seast selgelt esile.

On näha, et tekstides esineb mitmeid seosetüüpe – kokku 8 erinevat –, kuid igat tüüpi esineb tekstide hulka arvestades võrdlemisi vähe.⁸³ Pikemad ühenduste-read tekivad, kui käsitleda erinevaid seosetüüpe kui suurt kogumikku ning vaadelda neid tervikuna, mis moodustavad ühtse mõttelõnga.⁸⁴ Näiteks võib pikema seosterea kujunemist selgelt näha lugude A6–A15 puhul, kus esinevad järjestikku ühendused tegelase, objekti ja tegevuse kaudu. Kuigi need ühendused ei ole terve grupi vältel igas punktis samasugused, loovad korduvad elemendid lugude vahel järjepidevuse, mis seob need omavahel tervikuks. Samas ei ole tegemist rangelt sirgjoonelise narratiiviga, vaid pigem lõdva seoste võrgustikuga, mille osad ei kuulu sama jutustuse juurde ning mille sees võivad üksikud lood hõlpsasti seoserida katkestada. Hea näide katkestustest on lood B37–C45, kus ühine joon kulgeb mitte ainult läbi mitme tervendusloo, vaid ka üle kahe steeli. Kuigi antud seksioonis seoserida kohati katkeb, joonistub siit siiski välja suurem, ühiseid seose-elemente omav tervenduslugude-grupp.

Kõige rohkem seoseid esineb steel A tekstide hulgas, korpuse teises pooles seoste hulk väheneb. Vähenemine on suuresti tingitud C ja D steelide säilinud tekstiosade fragmentaarsusest. Siiski võib täheldada, et steel A tekstide hulgas esineb rohkem seoseid, kui steel B puhul.

3.2 Järeldused

On võimalik, et korpuse tekstide järjekorda seadmisel on peetud silmas ühiseid elemente, mille kaudu tekivad lugude vahele seosed. Kõige rohkem seoseid esineb korpuse alguses, mis võib viidata sellele, et korpuse algsosa on rohkem toimetatud. Sellel nähtusel võib olla mitmeid põhjuseid. Teksti algsosa võis koosneda juba varasemalt kokku pandud tekstigruppidest, mis tervikutena steelidele ümber kirjutati. Samuti võis steelide valmistamise

---

⁸³ Vt tabel 1.

⁸⁴ Vt tabel 2.

ajal olla ette valmis pandud vaid osa steelidele minevatest tekstidest, millele steelide valmistamisega paralleelselt lugusid juurde kirjutati, vähendades võimalusi paigutada uuemad lood korpuses sidusamasse kohta.

Käesoleva analüüsi põhjal võib järeldada, et steelide struktuur koosneb pigem kordustel põhinevast motiivide rühmitamisest kui lineaarsest narratiivsest järjestusest. Selline organiseerumine on kooskõlas kataloogižanri omadustega, kus üksused ei ole üksteisele narratiivse järjestuse kaudu allutatud, vaid moodustavad terviku pigem korduvate motiivide ja semantiliste seoste kaudu.

Käesoleva analüüsi põhjal ei saa eristada, kas täheldatavad seosed on tekkinud lugude teadliku toimetamisprotsessi või juhusliku järjestamise käigus. Seetõttu tuleb neid seoseid käsitleda pigem kui korpuse struktuuri kirjeldavat nähtust, mitte kui kindlat toimetamis- või koostamisstrateegiat.

Töö sissejuhatuses püstitasin hüpoteesi, et lisaks korpuse üksiklugude narratiivsusele jookseb tervest korpusest samuti läbi suurem seoste võrgustik. Tulemused toetavad hüpoteesi. Korpuses esineb läbiv seoste võrgustik, mis seob üksikud lood üheks dünaamiliseks tervikuks.

Tabel 1. Tervenduslugude omaduste ja seoste jaotus

Kokku tervenduslugusid	70
Omadus	Korduste arv
Loo alguses ravitava nimi või päritolu koht	50
Ravitava nimi loo alguses	14
Ravitava päritolu koht alguses	6
Loo alguses ravitava nimi ja päritolu koht	30
Loo algusest puudub ravitava nimi ja päritolu koht	20
Loo alguses häda nimetatud	41
Lood ilma ühegi seoseta v.a.	20

<i>hädaliste sooline järjestus</i>			
Lood ilma ühegi seoseta <i>k.a. hädaliste sooline järjestus</i>	11		
Seos	Korduste arv		
	Järjest	Üle ühe loo	Üle kahe loo
Lood ühenduvad objekti kaudu	7	3	3
Lood ühenduvad tegevuse kaudu	10	6	1
Lood ühenduvad tegelase kaudu	2	3	3
Inimene/loom	1/1	1/2	1/2
Hädalisena naised/mehed järjest	34		
Naised järjest	4		
Mehed järjest	30		
Lood ühenduvad järjest haiguse kaudu	4		
Lood ühenduvad järjest mure kaudu, mis pole haigus	1		
Lood ühenduvad üldisema temaatika järgi	5	2	0
Lood ühenduvad omadussõna järgi	1	0	1
Kokku seoseid <i>k.a. üle mitme loo järjestused</i>	86		
Kokku järjest seoseid <i>v.a. üle mitme loo järjestused</i>	64		
Kokku seoseid üle mitme loo <i>v.a. järjest seosed</i>	22		

Tabel 2. Tervenduslugude seoste kaardistus

Lugu	Ühendatud lood	Ühenduse tüüp/tüübid							Seosed puuduvad
		Mure	Objekt	Tegevus	Tegelane (inimene)	Tegelane (loom)	Üldine temaatika	Ravitsemine puudub	Omadussõna
A1	A2, A3	+		+					
A2	A1, A3	+		+			+		
A3	A1, A2, A4		+	+			+		
A4	A3, A5, A6		+	+			+		
A5	A4, A6			+			+		
A6	A4, A7	+	+	+	+		+		
A7	A6, A8	+	+	+	+		+		
A8	A7, A9			+					
A9	A8, A10			+					+
A10	A9, A11			+					+
A11	A10, A12		+	+					
A12	A11, A13, A14		+	+					
A13	A12, A14			+					
A14	A13, A15, A16, A17		+	+	+				+
A15	A14		+						
A16	A14, A17	+		+	+				
A17	A14, A18, A19	+	+	+	+				+
A18	A17		+						
A19	A17		+						
A20	-								+
B21	B22, B23			+					
B22	B21			+					
B23	B21, B24			+					
B24	B23			+					
B25	B26, B27, B28		+	+			+		
B26	B25						+		
B27	B25		+	+					
B28	B25, B29		+	+					
B29	B28			+					
B30	B32			+			+		
B31	B34	+		+					
B32	B30			+			+		
B33	B37					+			

Lugu	Ühendatud lood	Ühenduse tüüp/tüübid								Seosed puuduvad
		Mure	Objekt	Tegevus	Tegelane (inimene)	Tegelane (loom)	Üldine temaatika	Ravitsemine puudub	Omadussõna	
B34	B31	+		+						
B35	-									+
B36	B38					+				
B37	B33, B38, B39, B42, C44, C45	+				+				
B38	B36, B37	+				+				
B39	B37, B42, C44, C45	+				+				
B40	-									+
B41	-									+
B42	B37, B39, C44, C45	+				+				
B43	-									+
C44	B37, B39, B42, C45					+				
C45	B37, B39, B42, C44					+				
C46	C47							+		
C47	C46							+		
C48	-									+
C49	-									+
C50	-									+
C51	-									+
C52	-									+
C53	C54		+							
C54	C53, C55, C56, C57, C63		+				+			
C55	C54, C63						+			
C56	C54, C57, C63		+	+			+			
C57	C54, C56, C63		+				+			
C58	C61		+							
C59	-									+
C60	-									+
C61	C58		+							
C62	-									+

Lugu	Ühendatud lood	Ühenduse tüüp/tüübid								
		Mure	Objekt	Tegevus	Tegelane (inimene)	Tegelane (loom)	Üldine temaatika	Ravitsemine puudub	Omadussõna	Seosed puuduvad
C63	C54, C55, C56, C57		+	+			+			
C64	C65						+			
C65	C64						+			
C66	-									+
D67	-	-								+
D68	-	-								+
D69	-	-								+
D70	-	-								+

Kokkuvõte

Käesolevas bakalaureusetöös uurisin Epidaurose Asklepiose templi tervenduslugude struktuuri. Eesmärgiks oli tekstikorpuse sõnavara analüüsis tuvastada korpuses esinevaid lugudevahelisi ühendusi.

Esimeses peatükis andsin ülevaate käsitletava tekstikorpuse ajaloolisest ja arheoloogilisest taustast ning antiiksetest allikatest ja tutvustasin korpuse tänapäevaseid käsitusi. Tänapäevastest käsitlustest põhiline on LiDonnici laiahaardeline uurimus, mis koondab endasse ülevaate steelide ajaloost ning korpuse kompositsioonilise tausta analüüsi temaatiliste, kronoloogiliste ja stililiste probleemidega ning interpretatsiooniga. Samuti käsitlesin Herzogi Epidaurose tervenduslugude uurimust, Edelsteinide Asklepiose uuringute teemakohaseid kohti ja artikleid, mis uurivad korpust erinevatest aspektidest.

Teises peatükis kirjeldasin kataloogižanrit ning andsin ülevaate kataloogižanrist vana-kreeka kirjanduses. Tõin välja peamised allikad, mida kasutasin kataloogižanri uurimiseks, ja paigutasin käesolevas töös käsitletava korpuse kataloogižanri konteksti. Defineerisin kataloogi käesoleva töö raames kui nimekirja üksustest, mis on esitatud eraldiseisvate kirjetena ning defineeritud alguses välja toodud ühisnimetaja järgi. Kataloogi üksused ei pea olema üksteisele otseselt allutatud, kuid esineb korduvate motiivide ja semantiliste seoste loogika, mis loob ühtse terviku.

Kolmandas peatükis uurisin Epidaurose tervenduslugude sõnavara. Tõin välja lugude vahel esinevad leksikaalsed seosed. Analüüs näitas, et esineb mitut erinevat tüüpi seoseid ning pikemad seoste read tekivad, kui vaadata esinevaid erinevaid ühendusi kui ühtset tervikut. Jõudsin järeldusele, et käsitletava korpuse struktuur koosneb pigem kordustel kui narratiivsel järjestusel põhinevast motiivide rühmitamisest, mis on kooskõlas eelnevas peatükis välja toodud kataloogižanri käsitlusega. Tulemused toetavad töö hüpoteesi: korpuses esineb läbiv seoste võrgustik, mis seob üksikud lood üheks dünaamiliseks tervikuks.

Bibliograafia

Błażkiewicz, Monika. "Healing Dreams at Epidauros: Analysis and Interpretation of the Epidaurian Iamata." *Miscellanea Anthropologica et Sociologica* 15, nr. 4 (2014): 54–69.

Dillon, Matthew P. J. "The Didactic Nature of the Epidaurian Iamata." *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 101, (1994): 239–260.

Edelstein, Emma J., ja Ludwig Edelstein. *Asclepius: Collection and Interpretation of the Testimonies*. 2 kd. Oxford: Clarendon Press, 1945.

Herzog, Rudolf. *Die Wunderheilungen von Epidauros: ein Beitrag zur Geschichte der Medizin und der Religion*. Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1931.

Hesiodos. *Theogonia; Opera et Dies; Scutum; Fragmenta Selecta*. Toimetanud F. Solmsen, R. Merkelbach ja M. L. West. 3. tr. Oxford: Oxford University Press, 1990. Oxford Classical Texts.

Homerios. *Homeri Opera*. Toimetanud D. B. Monro ja T. W. Allen. Kd 1–3. 3. tr. Oxford: Oxford University Press, 1963.

Kavvadias, Panagiotis = Καββαδίας, Παναγιώτης. "Επιγραφαι εκ των εν Έπιδαυρία ανασκαφων." *Αρχαιολογική Έφημερίς* (1883): 197–238.

Kavvadias, Panagiotis = Καββαδίας, Παναγιώτης. "Επιγραφαι των ιαμάτων εν Έπιδαύρω." *Αρχαιολογική Έφημερίς* (1918): 155–171.

Kavvadias, Panagiotis = Καββαδίας, Παναγιώτης. *Το ιερόν του Ασκληπιοῦ εν Έπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ασθενῶν*. Ἀθῆναι, 1900.

Kirk, Athena. *Ancient Greek Lists: Catalogue and Inventory Across Genres*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.

LiDonnici, Lynn R. *The Epidaurian Miracle Inscriptions: Text, Translation, and Commentary*. Atlanta, GA: Scholars Press, 1995.

Martzavou, Paraskevi. "Dream, Narrative, and the Construction of Hope in the 'Healing Miracles' of Epidauros." raamatus *Unveiling Emotions: Sources and Methods for the Study of Emotions in the Greek World*, toimetanud Angelos Chaniotis, 177–204. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2012.

Packard Humanities Institute. *PHI Greek Inscriptions*. Kasutatud jaanuar 2026.
<https://inscriptions.packhum.org>.

Pausanias. *Description of Greece, Volume I: Books 1-2*. Tõlkinud W. H. S. Jones. Loeb Classical Library 93. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1918.

Sammons, Benjamin. *The Art and Rhetoric of the Homeric Catalogue*. New York: Oxford University Press, 2010.

Semonides. *Greek Iambic Poetry*. Tõlkinud Douglas E. Gerber. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999.

Steinrück, Martin. *Antike Formen: Materialien zur Geschichte von Katalog, Mythos und Dialog*. Amsterdam: A. M. Hakkert, 2013.

Theophrastos. *Inimtüübid*. Välja andnud Anne Lill ja Ivo Volt. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2000.

West, Martin Litchfield. *Studies in Greek Elegy and Iambus*. Untersuchungen zur antiken Literatur und Geschichte 14. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 1974.

Summary – The structure of the healing tales from the Temple of Asclepius at Epidaurus

The aim of this thesis was to research the structure of the healing tales from the Temple of Asclepius at Epidaurus. The purpose was to identify the lexical and semantic connections between the tales in the corpus through an analysis of the vocabulary. The hypothesis was that there is a larger system of connections running through the entire corpus, linking the individual tales into a single dynamic whole.

In the first chapter, I provided an overview of the historical and archaeological background of the text corpus, as well as of the ancient sources. The text corpus consists of around 70 healing tales that have been inscribed on four steles. The steles have been found in fragments from the grounds of the temple of Asclepius at Epidaurus, dating back to the 4th century B.C. In addition to that, I introduced modern scholarship on the subject. The most central one of these is LiDonnici's comprehensive study, which offers an overview of the history of the steles and an analysis on the compositional background of the tales, including its thematic, chronological and stylistic issues and their interpretation. I also discussed Herzog's study, relevant passages from Edelsteins' work on Asclepius and articles that approach the corpus from various perspectives.

In the second chapter, I examined the catalogue genre and provided an overview of its role in ancient Greek literature. I outlined the main sources that I used for the catalogue genre and situated the corpus analyzed in this thesis into the context of the catalogue genre. I defined the catalogue within the framework of this thesis as a list of items presented as separate entries that is defined according to the common denominator stated at the beginning. The individual entries do not need to be directly subordinate to each other, but there is a logic of recurring motifs and semantic connections that creates a unified whole.

In the third chapter, I analyzed the vocabulary of the Epidaurian healing tales and identified lexical connections between the individual tales (for a systematic overview, see the tables on pp. 24–28). The analysis showed that there are eight different types of connections, the most frequent being connections through actions happening in the tales. Longer chains of connections emerge when these connection types are considered collectively rather than in isolation. I conclude that the structure of the corpus is based on the grouping of motifs through repetition rather than on a linear narrative sequence, which is consistent with the

definition of the catalogue genre outlined in the previous chapter and supports the hypothesis that there is a larger system of connections in the corpus linking the individual tales into a single dynamic whole.

Lisad

Lisa 1. Epidaurose tervenduslood eestikeelse tõlkega

Lisa 1.1 Steel A

θεός. τύχα [ἀγ]αθά.

Jumal hea õnn

[ιά]ματα τοῦ Απόλλωνος καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Apolloni ja Asklepiose tervendamised

[A1] [Κλ]εὼ πένθ' ἔτη ἐκύησε. αὐτὰ πέντ' ἐνιαυτοὺς ἤδη κυοῦσα ποῖ τὸν [θε]ὸν ἰκέτις ἀφίκετο καὶ ἐνεκάθευδε ἐν τῷ ἀβάτῳ ὥς δὲ τάχισ [τα] ἐξῆλθε ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐγένετο, κόρον ἔτεκε, ὃς εὐ[θ]ύς γενόμενος αὐτὸς ἀπὸ τῆς κράνας ἐλούτο καὶ ἅμα τῇ ματρὶ [π]εριῆρπε. τυχοῦσα δὲ τούτων ἐπὶ τὸ ἄνθεμα ἐπεγράψατο· "οὐ μέγε[θο]ς πίνακος θαυμαστέον, ἀλλὰ τὸ θεῖον, | πένθ' ἔτη ὥς ἐκύησε ἐγ γαστρὶ Κλεὼ βάρος, ἔστε | ἐγκατεκοιμάθη καὶ μιν ἔθηκε ὕγιῃ".

[A1] Kleo oli viis aastat rase. Kui ta oli juba viis aastat rase olnud, saabus jumala juurde abiotsijana ja magas abatonis. Kui kiirelt sellest abatonist ja pühakohast välja tuli, sünnitas poisi. Kohe kui ta sündinud oli, pesi poiss end ise kaevus ja käis koos emaga ringi. Kui nende asjadega oli kokku puutunud, kraapis Kleo pühendkingile: "Pole tahvli suurus imetlusväär, vaid jumalikkus. Viis aastat oli Kleo rase, kõhus laps, kuni abatonis magas ja Asklepios tegi ta terveks."

[A2] τριέτης [φο]ρά. Ἰθμονίκα Πελλανίς ἀφίκετο εἰς τὸ ἱερὸν ὑπὲρ γενεᾶς. ἐγ[κατα]-[κοι]μαθεῖσα δὲ ὄψιν εἶδε· ἐδόκει αἰτεῖσθαι τὸν θεὸν κυῆσαι κό[ραν]. τὸν δ' Ἀσκληπιὸν φάμεν ἔγκυον ἐσσεῖσθαι νιν, καὶ εἴ τι ἄλλο αἰ[ιτ]οῖτο, καὶ τοῦτό οἱ ἐπιτελεῖν, αὐτὰ δ' οὐθενὸς φάμεν ἔτι ποιεῖ[ι]σθαι. ἔγκυος δὲ γενομένη ἐγ γαστρὶ ἐφόρει τρία ἔτη, ἔστε παρέβαλε ποῖ τὸν θεὸν ἰκέτις ὑπὲρ τοῦ τόκου· ἐγκατακοιμαθεῖσα δὲ ὄψ[ι]ν εἶδε· ἐδόκει ἐπερωτῆν νιν τὸν θεόν, εἰ οὐ γένοιτο αὐτῇ πάντα ὅσσα αἰτήσαιτο καὶ ἔγκυος εἴη· ὑπὲρ δὲ τόκου ποιούμεν νιν οὐθέν, καὶ

[A2] Kolmeaastane rasedus. Pellana naine Ithmonika saabus pühakohta pere jaoks. Magades nägi ilmutust. Tundus, et palus jumalalt, et ta jääks tüdrukuga rasedaks. Asklepios ütles, et ta saab rasedaks ja kui midagi muud veel küsiks, viiks ta seda ka täide, aga naine vastas, et ei vaja midagi muud. Ta jäi rasedaks, kandis kolm aastat last kõhus, kuni tuli jumala juurde palujana sünnitamise osas. Magades nägi ta nägemust. Jumal ilmutas ennast ja küsis, kas ta ei saanud kõike, mida palus, ja on rase. Sünnitamise osas ei küsinud naine mitte

ταῦτα πυνθανομένου αὐτοῦ, εἴ τινας καὶ ἄλλου δέοιτο λέγειν, ὥς ποησοῦντος καὶ τοῦτο. ἐπεὶ δὲ νῦν ὑπὲρ τούτου παρείη ποτ' αὐτὸν ἰκέτις, καὶ τοῦτό οἱ φάμεν ἐπιτελεῖν. μετὰ δὲ τοῦτο σπουδᾷ ἐκ τοῦ ἀβάτου ἐξελθοῦσα, ὥς ἔξω τοῦ ἱεροῦ ἦς, ἔτεκε κόραν.

[A3] ἀνὴρ τοὺς τᾷς χηρὰς δακτύλους ἀκρατεῖς ἔχων πλὰν ἐνὸς ἀφίκετο ποὶ τὸν θεὸν ἰκέτας· θεωρῶν δὲ τοὺς ἐν τῷ ἱερῷ πίνακας ἀπίσκει τοῖς ἰάμασιν καὶ ὑποδιέσυρε τὰ ἐπιγράμματα [τ]α. ἐγκαθεύδων δὲ ὄψιν εἶδε· ἐδόκει ὑπὸ τῷ ναῶι ἀστραγαλίζον[τ]ος αὐτοῦ καὶ μέλλοντος βάλλειν τῷ ἀστραγάλῳ, ἐπιφανέντα [τ]ὸν θεὸν ἐφαλέσθαι ἐπὶ τὰν χῆρα καὶ ἐκτεῖναί οὐ τοὺς δακτύλους· ὥς δ' ἀποβαίη, δοκεῖν συγκάμψας τὰν χῆρα καθ' ἓνα ἐκτείνειν τῶν δακτύλων· ἐπεὶ δὲ πάντας ἐξευθύναι, ἐπερωτῆν νιν τὸν θεόν, εἰ ἔτι ἀπιστησοῖ τοῖς ἐπιγράμμασι τοῖς ἐπὶ τῷ πινάκῳ τῶν κατὰ τὸ ἱερόν, αὐτὸς δ' οὐ φάμεν. "ὅτι τοίνυν ἔμπροσθεν ἀπίστεις αὐτο[ῖ]ς οὐκ ἐοῦσιν ἀπίστοις, τὸ λοιπὸν ἔστω τοι," φάμεν, "Ἀπιστος ὄν[ομα]". ἀμέρας δὲ γενομένης ὑγιῆς ἐξῆλθε.

[A4] Ἀμβροσία ἐξ Ἀθανᾶν [ἀτερó]π[ι]λλος. αὐτὰ ἰκέτις ἦλθε ποὶ τὸν θεόν· περιέρπουσα δὲ [κατὰ τ]ὸ ἱερόν τῶν ἰαμάτων τινὰ διεγέλα ὥς ἀπίθανα καὶ ἀδύνα[τὰ ἐόν]τα, χωλοὺς καὶ τυφλοὺς[ς]

midagi ja Asklepios oli ka muid asju küsinud naiselt: kui ta midagi veel temalt vajab, öelgu, sest seda teinuks. Kuna ta on nüüd tema juurde tulnud sünnitamise jaoks palujana, ütles Asklepios, et viib soovi täide. Peale seda väljus naine kiiruga abatonist ja kui oli väljaspool püha kohta, sünnitas tüdruku.

[A3] Mees, kellel olid kõik sõrmed halvatud peale ühe, tuli jumala palujaks. Kui ta vaatas pühendustahvleid, ei uskunud ta tervendusi ja tegi inskripsioone maha. Pühamus magades nägi ta nägemust. Tundus, et seal templi all sörmeluude mängu mängides ja hakates sörmeluusid viskama, ilmutas ennast jumal, hüppas mehe käele ja venitas sõrmed välja. Kui ta lahti lasti, tundus kätt kõverdavat ja justkui venitas sõrmed välja. Peale seda, kui kõik sõrmed olid sirgendatud, küsis jumal, kas ta ei usu ikka ümber pühamu tahvlitel olevaid inskripsioone ning ta vastas ei. "Seepärast, kuna enne ei uskunud neid tahvleid, kuigi polnud uskumatud, edaspidi saagu sul," ütles jumal, "Uskmatu nimeks." Päeva tulles lahkus mees tervena.

[A4] Ambrosia Athenast, ühesilmne. Ta tuli palujana jumala juurde. Pühamus ringi kõndides naeris ta ravilugude üle, sest need olid mittetõenäolised ja võimatud, lombakaid ja pimedaid ei saa terveks teha

ὕγιεῖς γίνεσθαι ἐνύπνιον ἰδόν[τας μό]νον. ἐγκαθεύδουσα δὲ ὄψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς ἐπιστάς [εἰπεῖν], ὅτι ὑγιῇ μὲν νιν ποιησοῖ, μισθὸν μάντοι νιν δεησοῖ ἀν[θέμεν εἰς] τὸ ἱαρὸν ὅν ἀργύρεον ὑπόμμαμα τᾶς ἀμαθίας. εἶπαν [τα δὲ ταῦτ]α ἀνσχίσσαι οὐ τὸν ὀπιλλὸν τὸν νοσοῦντα καὶ φάρμ[α][κόν τι ἐγγέ]λαι· ἀμέρας δὲ γενομένης ὑγιῆς ἐξῆλθε.

[A5] παῖς ἄφωνος. [οὗτος ἀφί]κετο εἰς τὸ ἱαρὸν ὑπὲρ φωνᾶς· ὥς δὲ προεθύσατο καὶ [ἐπόησε τὰ] νομιζόμενα, μετὰ τοῦτο ὁ παῖς ὁ τῷ θεῷ πυρφορῶν [ἐκέλετο, π]οι τὸμ πατέρα τὸν τοῦ παιδὸς ποτιβλέψας, ὑποδέκεσ[θαι αὐτὸν ἐ]νιαυτοῦ, τυχόντα ἐφ' ᾧ πάρεστι, ἀποθυσεῖν τὰ ἱατρα. [ὁ δὲ παῖς ἐξ]απίνας "ὑποδέκομαι", ἔφα· ὁ δὲ πατήρ ἐκπλαγεὶς πάλιν [ἐκέλετο αὐ]τὸν εἰπεῖν· ὁ δ' ἔλεγε πάλιν· καὶ ἐκ τούτου ὑγιῆς ἐγέ[νετο].

[A6] Πάνδαρος Θεσσαλὸς στίγματα ἔχων ἐν τῷ μετώπῳ. οὗτος [ἐγκαθεύδων ὄ]ψιν εἶδε· ἐδόκει αὐτοῦ τα[ι]νία καταδῆσαι τὰ στί[γματα ὁ θεὸς κα]ὶ κέλεσθαί νιν, ἐπεὶ [κα ἔξω] γένηται τοῦ ἀβάτου, [ἀφελόμενον τὰ]ν ταινίαν ἀνθέμε[ν εἰς] τὸν γαόν· ἀμέρας δὲ γενο[μένης ἐξ]ανέστα καὶ ἀφῆλετο τ[αιν]ίαν, καὶ τὸ μὲν πρόσωπον [κενεὸν εἶδε τῶ]ν στιγμάτων, τ[αιν] δ[ὲ τ]αινίαν ἀνέθηκε εἰς τὸν να[όν, ἔ]χουσιν τὰ γρ[άμματα] τὰ ἐκ τοῦ μετώπου.

[A7] Ἐχέδωρος τὰ Πανδά[ρου στίγματα ἐλ]αβε ποὶ τοῖς ὑπάρχουσιν. οὗτος λαβὼν

vaid unenägude nägemistest. Magades nägi ta nägemust. Tundus, et jumal end ilmutas ja ütles, et ta terveks teeb. Ta peab aga tasu tasuma ja tooma oma uskmatuse tõttu pühamusse hõbedast sea. Nii öelnud, avas tal haiged silmad ja kallas neile ravimit sisse. Päeva tulles lahkus naine tervena.

[A5] Tumm poiss. Ta tuli pühamusse hääle jaoks. Ta tegi algsed ohverdused ja tavapärased asjad. Pärast poiss, kes on jumala tulekandja, ütles tumma poisi isa poole vaadates, et lubagu jumalale aasta jooksul, kui ravi juhtunud on, ohverdada tänukingid. Poiss ütles järsku: "Luban." Isa imestanud, käskis tal uuesti rääkida. Poiss rääkis ja sellest terveks sai.

[A6] Pandaros Thessaliast kes kandis märgistusi otsaesisel. Ta nägi magades ilmutust. Tundus, et jumal sidus tal sideme märgistuste peale ja käskis tal, kui on lahkunud abatonist, side ära võtta ja pühendada templile. Päeva tulles tõusis ja võttis sideme ära. Nägu oli märgistustest tühi. Ta pühendas sideme, mis kandis nüüd tema otsaesisel olnud märke, templile.

[A7] Echedoros sai lisaks enda omadele ka Pandarose märgistused. Ta oli Pandaroselt

παρ [Πανδάρου χρήματα], ὥστ' ἀνθέμεν τῷ θεῷ εἰς Ἐπίδauρον ὑπὲρ αὐ[τοῦ], [οὐκ] ἀπεδίδου ταῦτα· ἐγκαθεύδων δὲ ὄψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θε[ὸς] ἐπιστὰς ἐπερωτῆν νιν, εἰ ἔχοι τινὰ χρήματα παρ Πανδάρου ἐξ Εὐ]θηνᾶν ἄνθεμα εἰς τὸ ἱερόν· αὐτὸς δ' οὐ φάμεν λελαβήκειν οὐθὲ[ν] τοιοῦτον παρ' αὐτοῦ· ἀλλ' αἱ καὶ ὑγιῇ νιν ποιῆσαι, ἀνθησεῖν οἱ εἰκόνα γραψάμενος· μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν τὰν τοῦ Πανδάρου ταινίαν περιδῆσαι περὶ τὰ στίγματα οὐ καὶ κέλεσθαί νιν, ἐπεὶ καὶ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ἀβάτου, ἀφελόμενον τὰν ταινίαν ἀπονίσασθαι τὸ πρόσωπον ἀπὸ τᾶς κράνας καὶ ἐγκατοπτρίζασθαι εἰς τὸ ὕδωρ· ἡμέρας δὲ γενομένης ἐξελθὼν ἐκ τοῦ ἀβάτου τὰν ταινίαν ἀφήλετο, τὰ γράμματα οὐκ ἔχουσιν· ἐγκαθιδὼν δὲ εἰς τὸ ὕδωρ ἑώρη τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ποῖ τοῖς ἰδίοις στίγμασιν καὶ τὰ τοῦ Πανδ<ά>ρου γρά[μ]ματα λελαβηκός.

[A8] Εὐφάνης Ἐπιδάuριος παῖς. οὗτος λιθιῶν ἐνε[κά]θευδε· ἔδοξε δὲ αὐτῷ ὁ θεὸς ἐπιστὰς εἰπεῖν· "τί μοι δωσεῖς, αἱ τὴν καὶ ὑγιῇ ποιήσω;" αὐτὸς δὲ φάμεν "δέκ' ἀστραγάλους". τὸν δὲ θεὸν γελάσαντα φάμεν νιν παυσεῖν· ἡμέρας δὲ γενομένης ὑγιῆς ἐξῆλθε.

[A9] ἀνὴρ ἀφίκετο ποῖ τὸν θεὸν ἰκέτας ἀτερόπιλλος οὕτως, ὥστε τὰ βλέφαρα μόνον ἔχειν, ἐνεῖμεν δ' ἐν αὐτοῖς μηθέν, ἀλλὰ κενεὰ εἶ[μ]εν ὅλως. ἔλεγον δὲ τινες τῶν ἐν τῷ ἱερῷ τὰν εὐηθίαν αὐτοῦ, τὸ

võtnud raha, mida pidi jumalale pühendama, aga ei andnud seda edasi. Magades nägi nägemust. Tundus, et jumal ilmutas ennast ja küsis, kas ta kannab Pandaroselt Euthenast saadud annetust, mis on Epidauruse pühamule pühenduseks. Ta vastas, et pole talt midagi sellist võtnud. Aga kui jumal ta terveks teeb, annetab ta jumalast pildi. Seejärel sidus jumal tema ümber Pandarose märgistustega sideme ja käskis tal, kui abatonist väljub, sideme eemaldada ja pesta nägu allikas ning vaadata end vee peegeldusest. Päeva saabudes väljus ta abatonist ja eemaldas sideme. Side ei kandnud märgistusi. Vee peegeldust vaadates nägi, et ta nägu kandis nii tema enda kui ka Pandarose märgistusi.

[A8] Euphanes Epidaurusest, poiss. Ta magas pühamus neerukivide pärast. Tundus, et jumal ilmutas ennast. „Mida sa mulle annad, kui su terveks teen?” küsis. Poiss vastas: „Kümme sõrmeluud.” Jumal naeris ja vastas, et ta lõpetab selle valu. Päeva saabudes lahkus poiss tervena.

[A9] Mees tuli jumala juurde palujana, niivõrd pime ühest silmast, et vaid silmalaugusid omas, mis olid täiesti tühjad. Mõned pühamus olijad nimetasid teda lihtsameelseks, sest ta uskus, et võiks veel

νομίζειν βλεψεῖσθαι ὅλως μηδεμίαν
ύπαρχαν ἔχοντος ὀπτίλλου ἀλλ' ἢ χώραμ
μόνον. ἐγκαθ[εύδο]ντι οὖν αὐτῷ ὄψις
ἐφάνη· ἐδόκει τὸν θεὸν ἐψησαί τι ἀ[ρμακον,
ἔπε]ιτα διαγαγόντα τὰ βλέφαρα ἐγγέαι εἰς
αὐτά· ἀμέρ[ας δὲ γενομέν]ας βλέπων μοῖν
ἐξῆλθε.

[A10] κώθων. σκευοφόρος εἰ[ς τὸ] ἱαρ[ὸν]
ἔρπων, ἐπεὶ ἐγένετο περὶ τὸ δε καστάδιον,
κατέπετε· [ὡς δὲ] ἀνέστα, ἀνῶιξε τὸν γυλιὸν
κα[ὶ ἐ]πεσκόπει τὰ συντετριμμένα σκ[ε]ύη·
ὡς δ' εἶδε τὸν κώθωνα κατε[αγ]ότα, ἐξ οὗ ὁ
δεσπότης εἴθιστο [π]ίνειν, ἐλυπεῖτο καὶ
συνετίθει [τὰ] ὄστρακα καθιζόμενος.
ὁδο[ι]πόρος οὖν τις ἰδὼν αὐτόν· "τί, ὦ
ἄθλιε," [ἔ]φα, "συντίθησι τὸν κώθωνα
[μά]ταν; τοῦτον γὰρ οὐδέ κα ὁ ἐν Ἐπιδαύ
ρῳ Ἀσκληπιὸς ὑγιῇ ποῆσαι δύναιτο."
ἀκούσας ταῦτα ὁ παῖς συνθεῖς τὰ ὄστρακα
εἰς τὸν γυλιὸν ἤρπε εἰς τὸ ἱερόν· ἐπεὶ δ'
ἀφίκετο, ἀνῶιξε τὸν γυλιὸν καὶ ἐξαιρεῖ ὑγιῇ
τὸν κώθωνα γεγεννημένον καὶ τῷ δεσπότηι
ἡρμάνευσε τὰ πραχθέντα καὶ λεχθέ[ε]ντα
ὡς δὲ ἄκουσ', ἀνέθηκε τῷ θεῷ τὸν
κώθωνα.

[A11] Αἰσχίνας ἐγκεκοιμισμένων ἤδη τῶν
ἱκετῶν ἐπὶ δένδρεόν τι ἀμβὰς ὑπερέκυπτε εἰς
τὸ ἄβατον. καταπετῶν οὖν ἀπὸ τοῦ ἔνδρεος
περὶ σκόλοπας τινὰς τοὺς ὀπτίλλους
ἀμφέπαισε· κακῶς δὲ διακείμενος καὶ
τυφλὸς γεγεννημένος καθικετεύσας τὸν θεὸν
ἐνεκάθευδε καὶ ὑγιῆς ἐγένετο.

nägema hakata, kuigi tal polnud silmast
enam midagi järel peale tühja koopa.
Magades nägi ta nägemust. Tundus, et jumal
keetis ravimit, avas siis silmalaud ja kallas
selle sisse. Päeva saabudes lahkus ta
mõlemast silmast nähes.

[A10] Jooginõu. Pagasikandja oli
pühamusse minemas ja kui kümnenda
staadionini jõudis, kukkus. Kui tõusis, piilus
kotti ja vaatas katki läinud asju. Kui nägi
katki läinud jooginõud, millest tema isand
tavatses juua, kurvastas ja maha istudes
tükke kokku pani. Keegi mõõdakäija nägi
teda ja küsis: "Miks, oo õnnetu, asjatult
jooginõud kokku paned? Isegi Asklepios
Epidaurosese ei suuda seda terveks teha."
Seda kuuldes liikus poiss, olles jooginõu
killud kotti pannud, kiiresti pühamusse. Kui
kohale jõudis, vaatas kotti ja võttis välja
terveks saanud jooginõu. Ta seletas
isandale, mis oli juhtunud ja öeldud. Kui
isand seda kuulis, pühendas ta jooginõu
jumalale.

[A11] Aischines, kui palujad juba magasid,
ronis puu otsa ja kummardus üle abatoni
sisse vaatama. Siis kukkus puu otsast alla ja
torkas silmad vaiade otsa. Halvas seisus
olles ja pimedaks jäänud, palus ta jumalat,
magas abatonis ja sai terveks.

[A12] Εὐίππος λόγχαν ἔτη ἐφόρησε ἕξ ἐν ταῖς γνάθῳ· ἐγκαίτασθέντος δ' αὐτοῦ ἐξελών τὸν λόγχαν ὁ θεὸς εἰς τὰς χῆρας οἱ ἔδωκε· ἡμέρας δὲ γενομένης ὑγιῆς ἐξῆρπε τὸν λόγχαν ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων.

[A13] ἀνὴρ Τορωνᾶος δεμελέας. οὗτος ἐγκαθεύδων ἐνύπνιον εἶδε· ἔδοξε οἱ τὸν θεὸν τὰ στέρνα μαχαίραι ἀνσχίσσαντα τὰς δεμελέας ἐξελεῖν καὶ δόμεν οἱ ἐς τὰς χεῖρας καὶ συνάψαι τὰ στήθη· ἡμέρας δὲ γενομένης ἐξῆλθε τὰ θηρία ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων καὶ ὑγιῆς ἐγένετο· κατέπιε δ' αὐτὰ δολωθεὶς ὑπὸ ματρυᾶς ἐγκυκᾶνι ἐμβεβλημένης ἐκπιών.

[A14] ἀνὴρ ἐν αἰδοίῳ λίθον. οὗτος ἐνύπνιον εἶδε· ἔδόκει παιδὶ καλῶι συγγίνεσθαι, ἐξονειρώσσων δὲ τὸν λίθον ἐγβάλλει καὶ ἀνελόμενος ἐξῆλθε ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων.

[A15] Ἑρμόδικος Λαμψακηνὸς ἀκρατὴς τοῦ σώματος. τοῦτον ἐγκαθεύδοντα ἰάσατο καὶ ἐκελήσατο ἐξελθόντα λίθον ἐνεγκεῖν εἰς τὸ ἱερὸν ὁπόσσον δύναίτο μέγιστον· ὁ δὲ τὸμ πρὸ τοῦ ἀβάτου κείμενον ἦνικε.

[A16] Νικάνωρ χολός· τούτου καθημένου παῖς τις ὕπαρ τὸν σκίπωνα ἀρπάζας ἔφευγε· ὁ δὲ ἀστὰς ἐδίωκε καὶ ἐκ τούτου ὑγιῆς ἐγένετο.

[A12] Euippos kandis odaotsa kuus aastat lõuas. Kui ta oli magama läinud, tõmbas jumal odaotsa välja ja andis tema kätte. Kui päev tuli, kõndis ta tervena välja, odaotsa kätes hoides.

[A13] Mees Toronest, kaanid. Ta nägi magades unenägu. Tundus, et jumal lõikas noaga tema rindkere lahti, võttis kaanid välja, andis need talle kätte ja õmbles rinna kokku. Päeva tulles väljus kaane käes hoides ja oli terveks saanud. Ta oli need alla neelanud, olles petetud kasuema poolt, kes need joogi sisse viskas, kust ta jõi.

[A14] Mees, kellel peenis kivi. Ta nägi unenägu. Tundus, et magas kena poisiga ja kui unenäos orgasmi saavutas, lendas kivi välja. Ta korjas selle üles ja lahkus seda käes kandes.

[A15] Hermodikos Lampsakosest, kehast halvatud. Ta sai magamise ajal ravitud ja tal kästi, kui välja läheb, tuua nii suur kivi pühamusse, kui suudab. Ta siis tõi abatoni ees paikneva kivi.

[A16] Nikanor, lombakas. Kui ta maas istus, jooksis keegi poiss, olles tema jalutuskepi ära võtnud, minema. Aga Nikanor, olles püsti tõusnud, ajas teda taga ja sai sellest terveks.

[A17] ἀνὴρ δάκτυλον ἰάθη ὑπὸ ὄφιος· οὗτος τὸν τοῦ ποδὸς δάκτυλον ὑπὸ τοῦ ἀγρίου ἔλκεος δεινῶς διακεείμενος μεθάμερα ὑπὸ τῶν θεραπόντων ἐξενειχθεὶς ἐπὶ ἐδράματός τινος καθίζε· ὕπνου δέ νιν λαβόντος ἐν τούτῳ δράκων ἐκ τοῦ ἀβάτου ἐξεληθὼν τὸν δάκτυλον ἰάσατο τᾷ γλώσσῃ καὶ τοῦτο ποιήσας εἰς τὸ ἄβατον ἀνεχώρησε πάλιν. ἐξεγερθεὶς δὲ ὡς ἦς ὑγίης, ἔφα ὅψιν ἰδεῖν, δοκεῖν νεανίσκον εὐπρεπῆ τὰμ μορφὴν ἐπὶ τὸν δάκτυλον ἐπιπῆν φάρμακον.

[A18] Ἀλκέτας Ἀλικός· οὗτος τυφλὸς ἐὼν ἐνύπνιον εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς ποτελθὼν τοῖς δακτύλοις διάγειν τὰ ὄμματα καὶ ἰδεῖν τὰ δένδρη πρᾶτον τὰ ἐν τῷ ἱερῷ. ἀμέρας δὲ γενομένης ὑγίης ἐξῆλθε.

[A19] Ἡραιεὺς Μυτιληναῖος· οὗτος οὐκ εἶχε ἐν τῇ κεφαλᾷ τρίχας, ἐν δὲ τῷ γενεῖῳ παμπόλλας. αἰσχυρόμενος δὲ [ὥς] καταγελάμενος ὑπ[ὸ] τῶν ἄλλων ἐνεκάθευδε. τὸν δὲ ὁ θεὸς χρίσας φαρμάκῳ τὰν κεφαλὰν ἐπόησε τρίχας ἔχειν.

[A20] Λύσων Ἑρμιονεὺς παῖς αἰδής. οὗ[τος] ὕπαρ ὑπὸ κυνὸς τῶν κατὰ τὸ ἱερὸν θε[ραπ]ευόμενος τοὺς ὀπτίλλους ὑγ[ιή]ς ἀπῆλθε.

Lisa 1.2 Steel B

[B21] Ἀράτα [Λά]καινα ὕδρωπ[α. ὑπ]ὲρ ταύτας ἅ μᾶτηρ ἐνεκάθευδεν ἐλ Λακεδαίμονι ἔσσα[ς] καὶ ἐνύπνιον [ὁ]ρῆ· ἐδόκει τᾷς θυγατρὸς οὐ τὸν θεὸν

[A17] Mehe varvas oli mao poolt ravitud. Ta varvas kannatas meeletult kohutava haavandi tõttu. Päeval kanti ta teenijate poolt välja kantud toolile istuma. Kui ta jäi magama, tuli abatonist madu, ravis varvast keelega ja kui see tehtud, läks abatoni tagasi. Mees, ärganud tervena, ütles end nägemust näinud olevat, kus välimuselt nägus noormees oli pannud varbale ravimit.

[A18] Halieisi Alketas. Ta nägi pimedana unenägu. Tundus, et jumal tuli tema juurde, avas sõrmedega silmad ning mees nägi esimest korda pühamu puid. Päeva tulles lahkus tervena.

[A19] Heraieus Mytilenest. Tal ei olnud juukseid peas, aga lõual oli palju. Ta tundis häbi, sest teda narriti teiste poolt ja magas abatonis. Jumal määris tema pead ravimiga ja pani juuksed kasvama.

[A20] Lyson Hermionest, pime poiss. Ta sai ärkvel olles pühamu koera poolt silmadest ravitud ja lahkus tervena.

[B21] Arata Lakooniast, vesitõbi. Tema ema magas tema jaoks abatonis, kui ta ise Lakedaimonis oli. Ema nägi unenägu. Talle tundus, et jumal lõikas tütre pea maha ja

ἀποταμόντα τὰν κ[ε]φαλὰν τὸ σῶμα
κραμάσαι κάτω τὸν τράχαλον ἔχον· ὥς δ'
ἐξερρύα συχνὸν ὑγρ[ό]ν, καταλύσαντα τὸ
σῶμα τὰν κεφαλὰν πάλιν ἐπιθέμεν ἐπὶ τὸν
αὐτὸς χένα· ἰδο[ὺ]σα δὲ τὸ ἐνύπνιον τοῦτο
ἀγχωρήσασα εἰς Λακεδαίμονα
καταλαμβάνει τ[ὴν] θυγατέρα ὑγιαίνουσαν
καὶ τὸ αὐτὸ ἐνύπνιον ὥρακυϊαν.

keeras keha tagurpidi, kael allapoole. Kui
palju vedelikku oli välja jooksnud, pani
maha keha ja pea tagasi kaelale. Seda
unenägu näinud, ema naases
Lakedaimonisse ja avastas, et tütar on terve
ja nägi sama unenägu.

[B22] Ἑρμῶν Θ[ά]σιος. τοῦτο]ν τυφλὸν
ἐόντα ἰάσατο· μετὰ δὲ τοῦτο τὰ ἱατρὰ οὐκ
ἀπάγοντ[α ὁ θεὸς νιν] ἐπόησε τυφλὸν αὖθις·
ἀφικόμενον δ' αὐτὸν καὶ πάλιν
ἐγκαθε[ύ]δοντα ὑγι]ῇ κατέστασε.

[B22] Hermon Thasosest. Ta tervendati
pime olemisest. Kui ta seejärel jumalale tasu
ei toonud, tegi jumal ta pimedaks tagasi.
Mees tuli pühamusse tagasi ja magas seal
ning jumal tegi ta uuesti terveks.

[B23] Ἀριστα[γ]όρα Τροζ[αν]ία. αὐτὰ ἔλμιθα
ἔχουσα ἐν ταῖ κοιλίαι ἐνεκάθευδε ἐν
Τροζ[ᾶνι ἐν τῶι] τοῦ Ἀσκληπιοῦ τεμένει καὶ
ἐνύπνιον εἶδε· ἐδόκει οὐ τοὺς υἱ[οὺς] τοῦ
θεοῦ, οὐκ ἐπιδαμοῦντος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν
Ἐπιδαύρῳ ἐόντος, τὰγ κεφα[λὰν]
ἀπο]ταμεῖν, οὐ δυναμένους δ' ἐπιθέμεν
πάλιν πέμψαι τινὰ πο[ι] τὸν Ἀσκλ[απιόν],
ὅ]πως μόλῃ· μεταξὺ δὲ ἀμέρα
ἐπικαταλαμβάνει καὶ ὁ ἱαρρεὺς ὀρῇ [σάφα
τ[ὴν] κεφαλὰν ἀφαιρημέναν ἀπὸ τοῦ
σώματος· τᾷς ἐφερποῦσας δὲ νυκτ[ὸς]
Ἀρ]ισταγόρα ὄψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς
ἴκων ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιθελ[ε]ῖς τ[ὴν] κε[φ]αλὰν
ἐπὶ [τὸν] τράχαλον, μετὰ ταῦτα ἀνσχίσσας
τὰγ κοιλ[ί]αν τὰν αὐτ[ᾶς] ἐξ]ελεῖν τὰν
ἔλμ]ιθα καὶ συρράψαι πάλιν, καὶ ἐκ τούτου
ὕγ[ι]ης ἐγένετ[ο].

[B23] Aristagora Troizenist. Tal olid ussid
kõhus mistõttu ta magas Troizenis,
Asklepiose pühamus, ja nägi und. Tundus,
et jumala pojad, kui Asklepios polnud
Troizenis kohal, vaid oli Epidauroses,
lõikasid tal pea maha, ega suutnud seda
tagasi panna, seega nad saatsid kedagi
Asklepiose juurde, et ta tuleks. Senikaua
päev saabus ja preester nägi selgelt kehast
eemaldatud pead. Kui tuli õõ nägi
Aristagora und. Tundus, et jumal oli tulnud
Epidaurosest ja pannud pea tagasi kaelale,
siis lõikas lahti ta kõhu ja võttis sealt välja
ussid ning õmbles kõhu tagasi kokku ja
sellest sai Aristagora terveks.

[B24] ὕπ[ο] π[έ]τραι παῖς Ἀριστόκριτος Ἀλικός· οὗτος ἀποκολυ[βάσ]ας εἰς τὰν θά[λασ]σαν ἔπειτα δεινύων εἰς τόπον ἀφίκετο ξηρόν, κύκ[λῳ]ι πέτραις περ[ιεχό]μενον, καὶ οὐκ ἐδύνατο ἔξοδον οὐδεμίαν εὐρεῖν. [με]τὰ δὲ τοῦτο ὁ πατ[ὴρ] αὐτοῦ, ὡς οὐθαμὶ περιετύγχανε μαστεύων, παρ' [Ἀ]σκληπιῶι ἐν τῷ ἀ[βάτ]ῳ ἐνεκάθειδε περὶ τοῦ παιδὸς καὶ ἐνύπνιον ε[ἶ]δε· ἐδόκει αὐτὸν ὁ θε[ός] ἄγειν εἰς τινα χώραν καὶ δεῖξαι οἱ, ὃ[ι] ὅτι τουτ[ε]ῖ ἐστι ὁ υἱὸς αὐτοῦ. ἐξε[λθὼ]ν δ' ἐκ τοῦ ἀβάτου καὶ λατομήσας τὰ[ν] πέτραν ἀ[ν]ηῦρε τὸμ παῖδα ἐβδεμα[ῖο]ν.

[B25] Σωστράτα Φεραί[α] παρ[ε]κύησε. αὐ[τῇ]τα ἐμ παντὶ ἐοῦσα φοράδαν εἰς τὸ ἱερὸν ἀφικομένα ἐνε[κᾶ]θειδε. ὡς δὲ οὐθὲν ἐνύπνιον ἐναργ[έ]ς ἐώρη, πάλιν οἴκαδε ἀπεκομίζ[ε]το. μετὰ δὲ τοῦτο συμβολῆσαι τις περὶ Κόρνους αὐτᾶι καὶ τοῖς ἐ[πομέ]νοις ἔδοξε τὰν ὄψιν εὐπρεπῆς ἀνὴρ, ὃς πυθόμενος παρ' αὐτῶν τ[ὰς] δυσπρα]ξίας τὰς αὐτῶν ἐκελήσατο θέμεν τὰν κλίναν, ἐφ' ἧς τὰν Σωστρ[άταν] ἔφε]ρον. ἔπειτα τὰ γ κοιλίαν αὐτᾶς ἀνσχίσας ἐξαιρεῖ πλῆθος ζ[ωῶ]φιων πάμ[πο]λυ, [δύ]ε ποδανιπτήρας· συνράψας δὲ τὰ[ν] γ[α]στέρα καὶ ποιήσας ὑ[γιῇ] τὰν γυναῖκα τὰν τε παρουσίαν τὰν αὐτο[ῦ] π[α]ρενεφάνιξε ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ἴατρα ἐκέλετο ἀπ[ο]πέμειν εἰς Ἐπί[δα]υρον.

[B24] Poiss kivi all, Aristokritos Halieisist. Ta sukeldus merre ja siis jõudis vee all kuiva kohta, ümberringi kividest ümbritsetud, ning ei suutnud ühtegi väljaminevat teed leida. Siis ta isa, kui mitte kusagilt teda ei juhtunud leidma, Asklepiose ees abatonis lapse pärast magas ja unenägu nägi. Tundus, et jumal juhatab teda kindlasse kohta ja näitab talle, kus tema poeg on. Mees väljunud abatonist ja raius kivi ning leidis poja seitsmendal päeval peale tema kadumist.

[B25] Sostrata Pheraist, vale-rasedus. Ta saabus pühamusse kandraamiga ja magas seal. Kuna selget unenägu ei näinud, kanti tagasi koju. Hiljem said tema ja ta kaaslased Kornose ümbruses kokku mehega, kes välimuselt kena oli. Ta, kui naise ebaõnnest teada sai, käskis tal lebatsile lamada, millel Sostratat kanti. Siis lõikas ta kõhu lahti ja võttis välja väga palju putukaid, kaks vannitäit. Kui oli kõhu kinni õmmelnud ja naise terveks teinud, paljastas Asklepios, et tema on see mees, ja käskis tasu Epidaurosse saata.

[B26] κύων ἰάσατο παῖδα Αἰ[γιν]άταν. οὗτος φῦμα ἐν τῷ[ι τρα]χάλωι εἶχε· ἀφικόμενο[ν] δ' αὐτὸν ποῖ τ[ὸν] θε[ὸ]ν κύων τῶν ἰαρῶν ὕ[παρ τ]ᾶι γλώσσαι ἐθεράπευσε καὶ ὑγιῇ ἐπόη[σ]ε.

[B27] ἀνὴρ ἐ[ντὸς] τᾶς κοιλίας ἔλκος ἔχων. οὗτος ἐγκαθεύδων ἐν[ύπνιο]ν εἶδε· ἐδόκ[ε]ι αὐτῷ ὁ θεὸς ποιτάξαι τοῖς ἐπομένοις ὑπηρέτα[ις] συλ[α]βόντας αὐτὸν ἴσχειν, ὅπως τάμηι οὐ τὰν κοιλίαν· αὐτὸς δὲ φεύ[γει]ν, τοὺς δὲ συλλαβόντας νιν ποιῆσαι ποῖ ρόπτον· μετὰ δὲ τοῦτο τὸν [Ἀσ]κλαπιὸν ἀνσχίσσαντα τὰγ κοιλίαν ἐκταμεῖν τὸ ἔλκος καὶ συρρά[ψαι] πάλιν, καὶ λυθῆμεν ἐκ τῶν δεσμῶν· καὶ ἐκ τούτου ὑγίης ἐξῆ[λθ]ε, τὸ δὲ δάπεδον ἐν τῷ ἀβάτῳ αἵματος κατὰ πλεον ἦς.

[B28] Κλεινάτας Θηβαῖος ὁ τοὺς φθεῖρας· οὗτος π[λῆ]θός τι ἀμπολυ φθε[ιρ]ῶν ἐν τῷ σώματι [ἔ]χων ἀφικόμενος ἐνεκά[θευ]δε καὶ ὀρῆι ὄψιν. ἐδόκει αὐτόν νιν ὁ θεὸς ἐγδύσας καὶ γυμνὸν καταστάσας ὀρθὸν σάρ[ω]ι τινὶ τοὺς φθεῖρας ἀπὸ τοῦ σώματος ἀποκαθαίρειν· ἀμέρας δὲ γ[ε]νομένης ἐκ τοῦ ἀβάτου ὑγίης ἐξῆλθε.

[B29] Ἀγέστρατος κεφαλᾶς [ἄ]λγος· οὗτος ἀγρυπνίαις συνεχόμενος διὰ τὸμ πόνον τᾶς κεφαλᾶ[ς], ὥς ἐν τῷ ἀβάτῳ ἐγένετο, καθύπνωσε καὶ ἐν[ύπνιο]ν εἶδε· ἐδόκει αὐτὸν ὁ θεὸς ἰασάμενος τὸ τᾶς κεφαλᾶς ἄλγος ὀρθὸν ἀστάσας γυμνὸν παγκρατίου

[B26] Koer ravis poissi Aiginalt. Tal oli kasvaja kaelal. Kui ta oli saabunud jumala juurde, hoolitses üks pühamu koertest tema eest oma keelega ja tegi ta terveks.

[B27] Mees, kellel oli kõhus mädapaise. Ta nägi abatonis magades und. Tundus, et jumal käskis teenritel ta kinni võtta ja teda kinni hoida, et ta kõhtu lahti lõigata. Mees põgenes, kuid püüti uuesti kinni ning seoti operatsioonilauale. Peale seda lõikas Asklepios ta kõhu lahti, lõikas mädapaise välja ja õmbles ta kõhu tagasi kokku ning vabastas kõidikutest. Mees sai sellest terveks, aga põrand oli abatonis verega kaetud.

[B28] Kleinatas Teebast, täid. Ta tuli pühamusse, omades kehal väga palju täisid. Ta magas abatonis ja nägi nägemust. Tundus, et jumal võttis ta riided seljast, sättis ta sirgelt ning paljana paigale seisma ja puhastas harjaga ta keha täidest. Hommiku saabudes lahkus Kleinatas abatonist tervena.

[B29] Agestratos, peavalu. Ta kannatas peavalu tõttu magamatuse käes. Kui abatoni saabus, jäi magama ja nägi unenägu. Tundus, et jumal ravis ta peavalu, sättis ta sirgelt paigale seisma ja õpetas maadlusliigutust. Päeva saabudes lahkus

προβολὰν διδάξαν· ἀμέρας δὲ γενηθείσας
ύγιῆς ἐξῆλθε καὶ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον τὰ
Νέμεα ἐνίκασε παγκράτιον.

tervena ja lühikese aja pärast võitis Nemea
maadlusvõistluse.

[B30] Γοργίας Ἡρακλειώτας πύος. οὗτος ἐμ
μάχαι τινὶ τρωθεὶς εἰς τὸμ πλεύμονα
τοξε[ύ]μ[α]τι ἐνιαυτὸν καὶ ἐξάμηνον ἔμπυος
ῆς οὕτω σφοδρῶς, ὥστε ἐπτὰ καὶ ἐξήκοντα
λεκάνας ἐνέπλησε πύους· ὥς δ' ἐνεκάθειδε,
ὄψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς τὰν ἀκίδα
ἐξελεῖν ἐκ τοῦ πλεύμονος· ἀμέρας δὲ
γενομένης ύγιῆς ἐξῆλθε τὰν ἀκίδα ἐν ταῖς
χερσὶ φέρων.

[B30] Gorgias Herakleias, mäda. Ta, olles
saanud lahingus noolega kopsu haavata,
aasta ja kuus kuud oli niivõrd palju mäda
täis, et kuuskümmend seitse kaussi täitis
mädaga. Kui ta magas abatonis, nägi
nägemust. Talle näis, et jumal võttis
noolepea kopsust välja. Päeva saabudes
väljus ta abatonist tervena, noolepead käes
kandes.

[B31] Ἀνδρομάχα ἐξ Ἀπείρο[υ] περὶ
παίδων. αὐτὰ ἐγκαθεύδουσα ἐνύπνιον εἶδε·
ἐδόκει αὐτᾷ π[α]ῖς τις ὥραϊος ἀγκαλύναι,
μετὰ δὲ τρυτο τὸν θεὸν ἄψασθαί οὐ τᾷ
[χη]ρί· ἐκ δὲ τούτου τᾷ Ἀνδρομάχαι υἱ[ὶ]ὸς
ἐξ Ἀρύββα ἐγένετο.

[B31] Andromache Epeirosest, laste asjus.
Ta nägi abatonis magades und. Tundus, et
kena poiss riietas ta lahti ja pärast seda
puudutas jumal teda käega. Sellest
Andromachel Arybbast laps sündis.

[B32] Ἀ[...κ]ράτης Κνίδιος ὀφθαλμούς.
οὗτος ἔν τινι μάχαι ὑπὸ δό[ρα]τος πλα[γεί]ς
δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν τυφλὸς
ἐγένετο καὶ τὰν λόγχαν [παρ]οῦσαν ἐν τῷ
προσώπῳ περιέφερε· ἐγκαθεύδων [δ]ὲ ὄψιν
εἶδε· ἐδ[όκε]ι οὐ τὸν θεὸν ἐξελκύσαντα τὸ
βέλος εἰς τὰ β[λέ]φαρα τὰς καλουμ[έν]ας
κόρας πάλιν ἐναρμόξαι. ἀμέρας δὲ
γενομένης ύγιῆς ἐξῆλθ[ε].

[B32] A...krates Knidosest, silmad. Ta, olles
mingis lahingus odaga mõlemast silmast
läbi löödud, jäi pimedaks ja oda otsa näos
ringi kandis. Ta nägi abatonis magades
nägemust. Talle näis, et jumal tõmbas oda
otsa välja ja pani pupillid tagasi kokku.
Päeva saabudes väljus abatonist tervena.

[B33] [Θ]έρσανδρος Ἀλικὸς φθίσιν. οὗτος,
ὥς ἐγκαθεύδων [οὐ]δεμίαν ὄψιν [έ]ώρη, ἐφ'
ἀμάξας [ἄμπαλ]ιν ἀπεκομίζετο εἰς Ἀλιεῖς,

[B33] Thersandros Halieisist, kopsuhaigus.
Ta, kuna abatonis magades ei näinud mitte
ühtegi nägemust, kaarikuga tagasi Halieisi

δράκων δέ τις [τ]ῶν ἱερῶν ἐπὶ τῷ ἁμάξας καθιδρυμένος ἦς, τὸ πολὺ τῆς ὁδοῦ περιη-
[λι]γμένος περὶ τὸν ἄξονα διετέλεσε. μολόντων δ' [α]ὐτῶν εἰς Ἀλιεῖς [κα]ὶ τοῦ Θερσάνδρου κατακλιθέντος οἴκοι, ὁ δράκων ἀπὸ τῆς ἁμάξας καταβὰς τὸν Θέρσανδρον ἰάσατο. [τῆς δὲ πόλιος τῶν Ἀλικῶν ἀγγε]λ[λ]ούσας τὸ γεγενημένον καὶ διαπορ[ουμένης] περὶ τοῦ ὄφι[ος, πό]τερον εἰς Ἐπίδauρον ἀποκομίζοντι [ἢ αὐτὸν κα]τὰ χώραν ἐὼν[τι, ἔ]δοξε ταῖ πόλι εἰς Δελφοῦς ἀποστεῖλαι χρησομέ[νους, πότερα [π]οιῶντι· ὁ δὲ θεὸς ἔχρησε τὸν ὄφιν ἔην αὐτῇ καὶ ἰδρυσαμένου[ς] Ἀσκληπιοῦ τέμενος καὶ εἰκόνα αὐτοῦ πο[ιησαμέ]νους ἀνθέμεν [εἰς] τὸ ἱερόν. ἀγγελθέντος δὲ τοῦ χρησ[μοῦ, ὁ πόλις] ἁ τῶν Ἀλικῶν ἰδρύσατο τέμενος Ἀσκληπιοῦ [αὐτῇ καὶ τὰ ὑπὸ το]ῦ θεοῦ μαντ[ευ]σθέντα ἐπετέλεσε.

[B34] [...]νία ὑπὲρ τέκνων. αὐτὰ ἐγκαθεύδου[σα] ἐν[ύπνιον εἶδε· ἐδόκει οἱ] φᾶσαι ὁ [θεὸς] ἐσσεῖσθαι γενεὰν καὶ ἐ[π]ερ[ωτᾶσαι εἰ ἐπιθυμέοι ἄρσενά ἢ θηλυ]τέραν, αὐτὰ δὲ φάμεν ἐπι[θυμεῖν ἄρσενά· μετὰ δὲ τοῦτο ἐντὸς ἐν]αυτοῦ ἐγένετο αὐτῇ νί[ος].

[B35] [...] Ἐπιδαύριος χολός. οὗτος [χολός ἐὼν φοράδαν εἰς τὸ ἱερόν ἀφίκετο]· ἐγκαθεύδων δὲ ὄφιν εἶδε· [ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς ...] ποιτάσσειν αὐτῷ κλίμα[κα ποιφέρειν ... καὶ ἀναβῆναι ἐ]πὶ τὸν ναόν· αὐτὸς δὲ τὸ με[...] αλεν καὶ ἄνω ἐπὶ τοῦ θ[ριγκοῦ ...]

viidi, aga üks madu pühamust sättis end ta vankrisse ja veeres suure osa teest ümber ratta kerituna kaasa. Nad saabusid Halieisi ja Thersandros heitis kodus pikali. Madu lahkus vankrist ja ravis Thersandrost. Halieisi linn kuulutas seda, mis juhtus, ja kaalutlesid mao asjus, kas ta Epidaurosesse viia või ta enda juures hoida. Tundus, et Delfi linna peaksid kellegi saatma, et sealt öeldaks, kumba teha. Jumal kuulutas, et madu Halieisis oleks ja nad püstitaksid Asklepiosele temenose, teeks temast kujutise ja paneks pühamusse. Kui oraakel oli need sõnad andnud, tegi Halieisi linn sinna Asklepiosele temenose ja viis täide jumala poolt heaks kiidetud asju.

[B34] ... laste asjus. Ta nägi magades und. Tundus, et jumal ütles, et tal saab olema pere, ja küsis, kas ta tahab poissi või tüdrukut. Ta vastas, et tahab poissi. Seejärel sai ta aasta jooksul poisi.

[B35] [...] Epidaurosest, lombakas. Ta saabus pühamusse olles kanderamul kantud. Abatonis magades nägi nägemust. Tundus, et jumal ... käskis tal redeli tuua ... ja ronida pühamu otsa. Ta ... ja kukkus müüri otsa ... ja redelit mööda natuke läks

[κ]αὶ τὰ γ κλίμακα μικρὸν κα[τέβα ...] ... kōigepealt vihastas nende asjade tõttu ...
 πρῶτον ἀγανακτῶν τ[ᾱ]ι πρά[ξι ... χω]λῶι olles lombakas, proovis päeva tulles ja
 ἐόντι· ἀποτολμ[ῆι] δὲ ἀμ[έρας γενομένης sellest terveks sai.
 καὶ ἐκ τούτου ὑγιῆς ἐ]ξῆλθε.

[B36] Καφισί[ας ... τοῖς Ἀσ]κλαπιοῦ [B36] Kaphisias ... narris Asklepiose
 θεραπεύμασιν ἐπ[ιγελ... οὐ φεί]δεται λέγων ravimist ... ei hoidnud tagasi, rääkides, et
 ὥς, εἰ δύναμιν ἔ[χοι, ...] τᾶς ὕβριος ποινὰς kui võimu omaks, ... sai karistust oma viha
 λαμβάνω[ν ...] τοῦ Βουκεφάλα ἐν τᾷ ἔδρῳ eest ... härjapealise hobuse seljal istudes
 [καθίζοντά νιν καταπατοῦντος τρωθῆ]μεν löödi teda koheselt jalga ja ta oli halvemas
 τὸμ πόδα παραχρῆμα καὶ [ἔτι δεινотέρως seisus, kui enne. Palju hiljem, olles jumala
 διακεῖσθαι ἢ τὸ πρίν]· ὕ[σ]τερον δὲ πολλὰ poole palvetanud, sai terveks.
 καθικετεύ[σας τὸν θεὸν ὑγιῆς ἐγένετο].

[B37] Κλειμένης Ἀργεῖος ἀκρατῆς [τοῦ [B37] Kleimenes Argosest, kehast halvatud.
 σώματος· οὗτος ἐλθὼν εἰς τὸ ἄβ[α]τον Kui ta oli tulnud abatonī, magas seal ja nägi
 ἐνεκάθευδε καὶ ὄψιν εἶδ[ε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς unenägu. Tundus, et jumal keerutas suurt
 μέγαν δράκοντα πε]ριελίξαι περὶ τὸ σῶμα madu ümber ta keha ja väikest ... juhatas
 καὶ μικ[ρὸν ... ἄγειν] νιν ἐπὶ τινα λίμναν, ἃς teda mingi tiigi juurde, kus käskis tal vett
 τὸ ὕδωρ [ἐκελήσατό νιν πιεῖν ...] δ' αὐτοῦ juua ... ta enda tingimuse järgi ... paljusid
 ἔθεν διακειμένου τὸν α[... πολ]λοὺς τῶν inimesi nendesse asjadesse ... peaks tulema
 ἀνθρώπων εἰς ταῦτα φά[μεν ... ἀ]φικνῶνται temenosse ... niimoodi tegema, aga tervena
 εἰς τὸ τέμενος ἐόντ... τοιοῦτον ποιησοῖ, ära saadaks. Päeva saabudes lahkus tervena.
 ἀλλ' ὑγιῆ ἀποπ[εμψοῖ. ἀμέρας δὲ γενομένης
 ἀσ]κηθῆς ἐξῆλθε.

[B38] Δίαίτος Κύρν[ιος· οὗτος ἀκρατῆς ἐὼν [B38] Diaitos Kyrnast. Ta juhtus olema
 ἐτύχα]νε τῶ γ γονάτων· ἐγκαθεύδων δὲ põlvedest halvatud. Magades nägi unenägu.
 ἐνύ[πνιον εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς] τοὺς Tundus, et jumal käsib teenijatel tõsta ta
 ὑπηρέτας κέλεσθαι ἀειραμέν[ους νιν üles ja abatonist välja kanda ning templi ette
 ἐξενεγκεῖν ἐκ τοῦ ἀ]δύτου καὶ καταθέμεν maha panna. Kui ta oli välja kantud,
 πρὸ τοῦ ναοῦ· ἐ[πεὶ δὲ αὐτὸν οὗτοι ἔξω kinnitas jumal kaarikule hobused ja sõitis
 ἦνεγ]καν, ἄρμα ζεύξαντα τὸν θεὸν ἵππων ümber tema kolm ringi ning, olles teda
 πε[ριελαύνειν τρεῖς περί νιν κύ]κλωι καὶ hobuste jalgade all trampinud, said tema

καταπατεῖν <ν>ιν τοῖς ἵπποις, [καί οὐ τὰ
γόνατα ἰσχυρὰ γε]νέσθαι εὐθύς· ἀμέρας δὲ
γενομένας ὕγ[ιης ἐξῆλθε.

[B39] ...]δα ἐκ Κέου. αὐτα περὶ παίδων
ἐγκαθεύδ[ουσα ἐνύπνιον εἶδε· ἐδό]κει οἱ ἐν
τῷ ὕπνῳ δράκων ἐπὶ τᾷ γαστ[ρὸς κεῖσθαι·
καὶ ἐκ τούτου] παῖδες οἱ ἐγένοντο πέντε.

[B40] Τίμω[ν ... λόγχοι τρω]θεὶς ὑπὸ τὸν
ὀφθαλμόν· οὗτος ἐγκαθεύδ[ων ἐνύπνιον
εἶδε· ἐδό]κει οἱ ὁ θεὸς ποίαν τρίψας ἐγχεῖν
εἰς τ[ὸν ὀφθαλμόν τι· καὶ ὕγ]ιης ἐγένετο.

[B41] Ἑρασίππα ἐκ Καφυῖαν .I[... αὐτα ...]
εἶχε τὰ γαστέρα καὶ ἐπέπρητο ὅλα καὶ ο[...
ἐγκα]θεύδουσα δὲ ἐνύπνιον εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ
θεὸς τὰ γαστέρα ἀντρί] βων φιλῆσαι νιν,
μετὰ δὲ τοῦτο φιάλαν οἱ δό[μεν, ἐν αἷ
φάρμακον], καὶ κέλεσθαι ἐκπιεῖν, ἔπειτα
ἐμεῖν κέλεσ[θαί νιν, ἐξεμεσάσας] δὲ
ἐμπλῆσαι τὸ λώπιον τὸ αὐτᾷς· ἀμέρας δὲ
γ[ενομένας ἑώρη πᾶν]τὸ λώπιον μεστὸν ὦν
ἐξῆμεσε κακῶν, καὶ ἐκ το[ύτου ὕγι]ης
ἐγένε]το.

[B42] Νικασιβούλα Μεσσανία περὶ παίδω[ν
ἐγκαθεύδουσα] ἐνύπνιον εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ
θεὸς δράκοντα μεθ[... φέρων παρ' αὐτάν,
τούτῳ δὲ συγγενέσθαι αὐτά· [καὶ ἐκ
τούτου] παῖδες οἱ ἐγένοντο εἰς ἐνιαυτὸν
ἑρσενες δύο[ε.

[B43] ...] Κιανὸς ποδάγραν. τούτου ὕπαρ
χὰν ποτιπορευο[μένου δάκνων] αὐτοῦ τοὺς

põlved kohe tugevaks. Päeva saabudes
lahkus tervena.

[B39] ... Keoselt. Ta nägi laste asjus
abatonis magades unenägu. Tundus, et
magades lamas madu ta kõhule. Sellest sai
ta viis last.

[B40] Timon ... odaotsaga silma alla
haavatud. Ta nägi magades und. Tundus, et
jumal hõõrus taimedest ravimi kokku ja
kallas selle ta silma. Ta sai terveks.

[B41] Erasippa Kaphyiaist ... omas ta
kõhus ja oli täiesti palavikus ning ...
magades nägi und. Tundus, et jumal hõõrus
kõhtu ja suudles teda, siis andis talle kausi,
kus oli ravim, ja käskis tal selle ära juua ja
siis oksendada. Olles oksendanud, oli ta rüü
sellega kaetud. Päeva saabudes nägi ta
kaetud rüüd, millele oli halbu asju
oksendanud, ja sai terveks.

[B42] Nikasibula Messeenest, laste asjus. Ta
nägi magades und. Tundus, et jumal madu
... tuues endaga, naine magas sellega. Ja
sellest sai aastaga lapsed, kaks tükki.

[B43] ... Kiosest, luuvalu. Ta kõndis ärkvel
olles hane juurde, sai hanelt jalga

πόδας καὶ ἐξαιμάσσων ὑγιῇ ἐπόη[σε].

hammustada ja hani tegi meest veritsema pannes ta terveks.

Lisa 1.3 Steel C

[C44] κόρα ἄφωνος· α[ύτ]α [ἐγκαθεύδουσα
ὥς εἶδε ἐρχόμενον δρ]άκο[ν]τα ἀπὸ
δενδρέου τινὸς τῶν κατὰ τὸ ἄ[βατον
ἐόντων, ἐξεγερθεῖσα ἐ]ϋθὺς βοῇι, τὰμ
ματέρα καὶ τὸμ πατέρα κα[λ]έ[ουσα,
ἀπῆλ]θε [δὲ ὑγιῇς].

[C44] Tumm tüdruk. Abatonis magades nägi
ta madu puudest, mis on ümber abatoni,
tulemas. Ärgates karjus tüdruk kohe, hüüdis
ema ja isa, lahkus tervena.

[C45] Μέλισσα ὑπὸ ἔχιος φῦμα· α[ύ]τα ἐν
[ταῖ χειρὶ φ]ῦμα ἔ[χου]σα ἀφίκετο· τῶν δὲ
θεραπόντων ἔκτοτ' ὁ[ρε]ό[ντων ἔτι
συνεληλυθυίας] ταῖ γυναικὶ ἔχισ ἐν τῷ
φορτίῳ [κλίναν αἴτησε· ἤκουσα δ' εἰς
Μαν]τ[ί]ν[ει]αν ὥς εἰς αὐτὰν κατεκλίθη ἅ
Μέλ[ισ]σ[α, ταὶ ἔχιε]ς ἔλειξαν] τὸ ἐν ταῖ
χειρὶ φῦμα, καὶ ἐκ τούτων ὑγιῆς ἐγένετο.

[C45] Melissa, rästiku tõttu, kasvaja. Ta tuli
pühamusse, kandes paremas käes kasvajat.
... kui teenijad, olles kogunenud naise
ümber, kätt vaatasid, tulnud pagasil lamanud
rästik. Rästik oli tulnud ..., kui Melissa seal
lamas. Rästik lakkus ta käes olevat kasvajat
ja sellest naine terveks sai.

[C46] Καλλικ[ρ]άτεια θησαυρόν. αὐτα
τελευτάσ[αντός] οἱ τοῦ ἀ[ν]δ[ρ]ός,
αἰσθημένα δὲ οὗ κεκ[εύθ]ει τῷ ἀνδρὶ
χρυσίον [κατορωρυγ]μένον ἐπ[ε]ῖ οὐκ
ἐδύνατο μαστεύου[σα] εὐ[ρ]εῖν, ἀφίκετο εἰς
τὸ ἱερόν ὑπὲρ τοῦ θησαυροῦ καὶ
[ἐγκαθ]ε[ύ]δουσα ὄψιν εἶδε· ἐδόκε[ι αὐτ]ᾷ
ὁ θεὸς [ἐπ]ιστὰ[ς] εἰπεῖν Θα[ρ]γηλιῶν[ος]
μην]ὸς ἐμ μεσαμβρίαι ἐ[ν]τὸ[ς] λέοντος
κε[ῖ]σθαι τὸ χρυσί[ον]. ἀμέρα]ς [δὲ
γε]νο[μ]ένας ἐξῆλθε καὶ οἴκαδε
ἀ[φικ]ομ[έν]α τὸ μὲν πρᾶτ[ον] τὰγ
κεφαλ]ᾷ[ν] το[ῦ] λέοντος [τ]οῦ λι[θ]ίνο[υ]
ἐμάστε[υε· ἧ]ς δὲ πλατίο[ν τᾶς οἰκίας σ]ᾶμα

[C46] Kallikrateia, varandus. Kui tema
mees oli ära surnud, sai ta teada, et mees oli
kulla peitnud maa alla. Kuna Kallikrateia ei
suutnud seda otsides leida, tuli ta jumala
juurde varanduse asjus ja magades nägi
nägemust. Tundus, et jumal tuli ja ütles
talle, et Thargelioni kuul, keskpäeval, lamab
lõvi sees kuld. Hommiku saabudes, naine
lahkus ja koju saabudes otsis kõigepealt läbi
kivist lõvi pea, kuna kodu lähedal oli kivist
lõviga monument. Aga kui kulda ei leidnud,
küsis ennustajalt, kes arvas seetõttu, et
jumal mitte ei öelnud, et see kivist lõvi peas
on, vaid varjus, mis tekib lõvist Thargelioni

ἐπίθεμα ἔχον λίθινον λέοντα. ἐπε[ὶ δ'] οὐχ
 ἠῦρσκε, [φαμέν]ο[υ δέ] αὐτᾷ μάντιος
 δ[ιό]τι οὐ λέ[γ]οι ὁ θεὸς ἐν [τ]ᾷ λιθίνοι
 [κεφαλᾷ] [τὸν θ]η[σ]αυρὸν ε[ἴ]μεν, ἀλλ' ἐν
 [τ]ᾷ σκιᾷ τᾷ γινομέναι ἀπὸ [τοῦ
 λέ]οντ[ος] ἐν τῷ [ι] Θαργηλιῶνι μηνὶ περὶ
 μέσσον ἀμέρας, μετὰ δὲ τοῦτο [πο]ιούμενα
 [ἔρευν]αν [ἄ]λλαν τοῦ χρυσίου τὸ [ν τ]ρόπον
 τοῦτον ἀνηῦρε τὸν θησαυρὸν [κ]α[ὶ ἔ]θυσσε
 τῷ θεῷ τὰ νομι[ζ]όμενα.

kuul, keskpäeval. Pärast seda otsis naine
 uuesti kulda sel moel, leidis varanduse ja
 pühendas jumalale ettenähtud asjad.

[C47] [...] ἰχθυοφόρος Ἀμφίμν[ασ]τος·
 οὗτο[ς] ἰχθυοφορῶν εἰς Ἀρκαδίαν,
 εὐξάμενος τὰν [δεκάταν δωσει]ν τῷ
 Ἀσκλη[απ]ίῳ τᾶς ἐμπολᾶς τῶν ἰχθύων, οὐκ
 ἐπ[ετ]έ[λει] τὰν εὐχάν· πωλέο[ν]τι δὲ τὸν
 ἰχθύν ἐν Τεγέαι ἐξαπίνας [κωνώπια]
 [πάντοθεν ἐπιφ]ανέντα [οἱ] ἐ[τίτρω]σκον τὸ
 {τὸ} σῶμα· ὄχλου δὲ πολλοῦ
 π[ε]ρι[στά]ντος ε[ἰς] τὰν θεωρίαν, ὁ
 Ἀμφίμναστος δηλοῖ τὰν ἐξαπάταν ἅπασα[ν]
 [τὰν ...] πρό[σθε] γενο[μένην]·
 ἐξικετεύσαντος δ' αὐτοῦ τὸν [θεὸν οὗτος
 αὐτῷ πολλοὺς] ἰχθύ[α]ς ἔφανεν καὶ ὁ
 Ἀμφίμναστος ἀνέθηκε [τὰν δεκάταν τῷ]
 Ἀσκληπιῷ.

[C47] ... kalakaupmees Amphimnastos. Ta,
 tuues kala Arkaadiasse, lubas kümnendiku
 kalade müügist saadud rahast anda
 Asklepiosele, aga ei teinud lubatut. Kui ta
 Tegeas kalu müüs, said need järsku välguga
 löödud ja nende kehad olid igalt poolt
 kahjustatud. Ümberringi seisis suur
 rahvahulk ja Amphimnastos paljastas terve
 pettuse ... mis enne tegi. Ta palus tõsiselt ja
 palju jumalat ning kalad ärkasid taas ellu ja
 Amphimnastos pühendas kümnendiku
 rahast Asklepiosele.

[C48] Ἐρατοκλῆς Τροζάνιος ἔμπυ[ος]
 τούτῳ] ἐν Τροζᾷνι μέλλοντι ὑπὸ τῶν
 ἱατρῶν ἰᾶσθαι καθεύδον[τι ὁ θεὸς πρὶν ἢ
 γενέσθαι] καὶ [σ]ιν ἐκέλετο μήπω
 ἰ[ᾶ]σ[θ]α[ι], ἐγ[καθεύδειν] [δὲ ἐν τῷ ἱερῷ
 τῶν Ἐπιδαυρίων· τοῦ δὲ χρό[ν]ου
 π[α]ρ[ε]λθ[ό]ν[τος], ὅμ ποτέ[μεινε] ...

[C48] Eratokles Troizenist, mäda. Ta magas
 Troizeni pühamus ravi oodates. Enne
 põletusravi tuli jumal ja käskis mitte veel
 ravidada, vaid magada Epidaurose pühamus.
 Kui aeg oli möödunud, siis ...

[C49] ... Ἐπιδαυρία ὕδρω[πα· αὐτα ...]α τὸν σύμβολον [... π]όμα τί λαμβ[άν ...]ου τῷ [...]παρθ [...]εν [...]	[C49] ... Epidaurlanna, vesitõbi. Ta ... sümbol ... mingit jooki võtma ... talle ... tüdruk ...
[C50] ...]τοσ[... φιάλα[... ἐκ τοῦ] ἀβάτου ἐξῆλθε. ...	[C50] ta ... anum ... abatonist väljus. ...
[C51] ...]ον ἄ[φων]ος [... ὁ δὲ θεὸς [... ἐφθέ]γξατο κα[ὶ ὑγιῆς ἐγένετο ...]	[C51] Tumm ... jumal ... rääkis ja sai terveks.
[C52] ὑποφ[θ]ᾶ[ς ... τ]ῷ ἱαρῶ[ι ...]ε ἀγγελ[... ἀντ' αὐτ[...]ημα ε... [...α...μεν[... θεὸς ε[...αλα...α[.]	[C52] esimene. ... pühamus ... kuulutatud ... teistpidi ... aga ... jumal ...
[C53] ... κ]ατὰ [τ]ὸ στ[ῆθος ... ἐγ]καθεύδο[ντος δ' αὐτοῦ ...] ἀλατίω[ι ...] δὲ αὐτ[... ἀ]πὸ ποταμο[ῦ] ...	[C53] ... mööda rinda ... magas ... soolaga ... jdest ...
[C54] ...] εἰς τὸ ἰα[ρὸν ... ἀνίσχοντος] τοῦ ἀλίου [... ἐγκαθεύδον]τος δ' αὐ[τοῦ...] τῶν Ἀργε[ίων ... ὦ]μολόγη[σε ... δρ]αχμὰν το[ῖς θεράπουσι ...]ίου λαμβ[αν ...] ελέσθ[αι]	[C54] ... pühamusse ... tõustes merest ... magades ... Argiividest ... nõustus ... drahmi teenijatele ... võtma ... võttis.
[C55] [... ἀφί]κετο εἰς τὸ [ἰαρὸν ...] ἀπεδίδου αὐτῷ [... γόνους οὐκ ἐδί]δου ... τ]ὸ ξύλον εἰς χρ[... τοῦ] θεοῦ ὅλαν τὰν [... ἀ]νέθηκε τῷ θεῷ	[C55] ... saabus pühamusse ... andis talle ... tulemusi ei andnud ... puidust ... jumal tervet ... pühendas jumalale.
[C56] [... ἀφικομέν]ου εἰς Ἐπίδau[ρον ... κατὰ και]ρὸν χειμῶνος [... τὸν θεὸν δὲ ἀφί [...αυ[...]]το τοῦ πλοίου [...]ον δὲ [ἐκ]πλέον[τα ...] νιν καὶ [ἀν]έ[μ]ωι [...]	[C56] ... saabunud Epidaurosesse ... talve hooajal ... jumalat ... paadi ... välja seilas ... ta ja tuulega ...
[C57] ... ὁ δεῖνα] ἀ[κρα]τῆς τοῦ σ[ώ]μ[ατος ... ἐνύπν]ιον [εἶ]δε· ἐδό[κει ... ὁ] θεὸς ποι	[C57] ... ta kehast halvatud ... nägi unenägu. Tundus ... jumal ... tuli. Päikese

τὰν [...] πῦρ· ἀλίου [δὲ ἀνίσχοντος ...] tõustes ... lahkus tervena.
ὕγιῃς ἐγένετο.

[C58] ... ἀκο]ντ[ι]σμένος [...] ἅ λόγχα [C58] ... odaga lõõdud ... odaots ...
με[...] ὁμολόγησε [...] του ἀφικο[μένου] nõustus
... εἰσῆλθε κα[ὶ ... ἀμέ]ρας ὁ δράκων [...] ... saabunud ... sisenes ja ... päeval madu
...

[C59] ... π]α[ῖ]ς Ἐμπεδο[...]ενης αὐτῷ [C59] ... poiss Empedo... tal ... kandes
λο[...]λαν δὴ φορῶν πεν[...] αὐ]τὸν ὁ θεὸς viite ... jumal käskis teda ... selles kutsutud
κε[λεύει ... ἐ]ν ταῖ καλουμέ[ναι ... τὰ ... jumala poolt määratud asju ... korda
ποι]ταχθέντα ὑ[πὸ τοῦ θεοῦ ἐπιτελέσας viies terveks sai.
ὕγιῃς ἐγένετο. ...]

[C60] Ἀναξαγόρα [...]αντος τοῦ Λάκω[νος [C60] Anaxagora ... tulnud Lakooniast ...
... πριάμενος ἰα[τήρια ...]κα...ν [...] ostes ravimooduseid ... enne jagamist ...
κ]ρεανομ[...] ἀπεδώρησε πρότε[ρον ...] andis pool drahmi ... puu õitses.
ἀ[φ]ήλετο τὸ τριώβο[λον ... δένδ]ρον
[ἀ]νέθαλε.

[C61] [...] οὗτος ἀφικόμενος ἐς] τὸ ἱαρόν ὡς [C61] ... ta saabus pühamusse, aga kuna ei
οὐκ ἐ[ν]ύπνιον ἐναργὲς ἐώρη, [...] ἄξο[ν]α ... näinud selget unenägu, ... telg ... lahkus
τὸν ἐν τῷ [...]ου ἀπῆλθε οἴκαδε. ἐ[... kodust
ἐγ]χειριδίῳ διεχρήτο αὐ[τὸν ... ... pistodaga tappis end ... kallistas ta tütar
ἀγ]καλίζεται νιν ἡ θυγάτηρ [...] ἐκρύν]τος ... verest tühjaks voolamas ...
δὲ τοῦ αἵματος ἐκ τοῦ [...]

[C62] ... Ἀρ]γεῖος ἐπίλαμπτος· οὗτος [C62] ... Argosest, epilepsia. Ta nägi
ἐγ[κοιμαθεῖς ὅψιν εἶδε· ἐδόκει παραστὰς] ὁ magades nägemust. Tundus, et tema kõrval
θεὸς τῷ δακτυλίῳ πιέξαι [τὸν ὀφθαλμόν, pigistas jumal sõrmedega ta silma ja ta sai
καὶ ἐκ τούτου ὕγιῃς ἐγ]ένητο. sellest terveks.

[C63] Ἡράκλειτος Χῖος· οὗ[τος ... [C63] Herakleitos Chioselt. ... seilates läbi
δ]ιαπλέων ἐκ Πειραέος εἰς [Λευκάδα εἰς τὸ Peiraoset, Leukadasse pühamusse saabudes
ἱαρόν ἀφικόμενος ἐν]εκάθευδε καὶ ὅψιν magas abatonis ja nägi nägemust. ... ütles,

εἶδε· ἐδόκει οἱ ... φάμ]εν ὅτι οὗτος εἶη ὁ
πρεσβύτεας [...] ὅτι αἱ κ' ἔλθῃ εἰς Λευκάδα
... τὸ χρυσίον· ἀφικόμενος δὲ εἰς Λευκάδα
... π]αρὼν ἐκομίσσατο ἅπαν.

et see on vanamees ... et kui lähaks
Leukadasse ... kulda. Saabunud
Leukadasse, ... kohal olles võttis kõik
endale.

[C64] Δαμοσθένης ... κ[η]λέων· οὗτος
ἀφίκετο εἰς τὸ ἱαρόν ἐπὶ [κλίνας καὶ ἐπὶ
βακτηρίας] ἀπεριδόμενος περιπορεύετο·
ἐγκοι[μαθεὶς δὲ ὄψιν εἶδε]· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς
ποιτάξαι τετράμηνον ἐν τῷ [ιαρῷ
παραμένειν, ὅ]τι ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ὑγιῆς
ἐσσοῖτο· μετὰ [τοῦτο ἐντὸς τετρ]αμήνου ἐν
ταῖς τελευταίαις ἀμέραις εἰσελθὼν [εἰς τὸ
ἄβατ]ον μετὰ δύο βακτηριᾶν ὑγιῆς ἐξῆλθε.

[C64] Damosthenes ... halvatud. Ta tuli
lebatsil pühamusse ja liikus kepiga toetades.
Magades nägi nägemust. Tundus, et jumal
käskis tal neli kuud pühamus olla, sest
sellest ta saaks terveks. Pärast nelja kuud
viimastel päevadel sisenes abatoni kahe
kepiga, aga lahkus tervena.

[C65] ἀνὴρ τυφλὸς· [οὗτος ἐν τῷ]
βαλανείῳ τὰ λ λάκυθον ἀπέβαλε·
ἐγκοιμιζομένῳ δὲ [ἐδόκει οἱ φάμεν] ὁ θεὸς
ἐν ταῖ κλισίαι ταῖ μεγάλαι μαστεύειν τὰν
[λάκυθον, ἐπὶ δεξι]ὰ εἰσπορευομένῳ.
ἀμέρας δὲ γενομένης ἄγέ νιν [ὁ θεράπων
ποι] μάστευσιν· εἰσπορευθεὶς δὲ εἰς τὰν
κλισίαν εἶδε [τὰ λ λάκυθον ἐ]ξαπίνας καὶ ἐκ
τούτου ὑγιῆς ἐγέ[νετο].

[C65] Pime mees. Ta kaotas vanni õlipudeli.
Magades tundus, et jumal ütles, et ta otsiks
suures võõrastemajas õlipudelit, paremalt
poolt sisenedes. Päeva saabudes juhatas
teenija ta otsima. Olles sisenenud
võõrastemajja, nägi ta järsku õlipudelit ja
sellest terveks sai.

[C66] Πα[μ]φάης [Ἐπι]δαύριος φαγέδαιναν
ἔνδος τοῦ στόματος ἔ[χων. οὗτ]ο[ς
ἐγκ]οι[μαθε]ῖ[ς] ὁ[ψ]ιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ
θεὸς διοίξας τὸ στ[όμα] τῷ χηρὶ τὸ ἔλκος]
ἀ[φε]λεῖν καὶ ἐκκαθᾶραι τὸ στόμα, καὶ ἐκ
τού[του] ὑγιῆς ἐγένετο].

[C66] Pamphaes Epidaurosest, vähkkasvaja
suus. Ta nägi magades nägemust. Tundus, et
jumal avas tal käega suu ja võttis
vähkkasvaja ära ning puhastas suu. Sellest
terveks sai.

Lisa 1.4 Steel D

[D67] ... ἐγκατ]εκοι[μάθη ...] ιας ἐκέλετ[ο
...] ὡς καὶ τὸν [... ὑ]γιῆς γενόμ[ενος ...]

[D67] ... magas ... käskis ... ja teda ...
terveks sai.

[D68] [...αν]δρος Κρής· οὔτ[ος ...] τὰ νομιζόμεν' ἔ[θυσε ...] ὑγιῆς ἐγένετο κ[...]
 ἀργυρίου μνᾶν εἰσ[οισεῖν ... εἰς τὸν θησαυρὸν τὸν] [τ]οῦ Ἀσκλαπιοῦ.

[D68] Kreeta mees. See ... ohverdas
 tavapärased asjad ... sai terveks ... toob
 miini mündi ... Asklepiose varakambrisse.

[D69] Ἄλκ[... οὔτος τυφλὸς] ἐὼν τὸν ἄτερον ὀφθα[λμὸν ... ὑπέσχετο δὲ πλεί]ονα
 τῷ θεῷ θυσεῖ[ν ... εἰς] τὸν θησαυρὸν ἐντ[ὸς ἐνιαυτοῦ ...] το.

[D69] Alk... olles ühest silmast pime ...
 lubas rohkem jumalale ohverdada ... toob
 varakambrisse aastas ...

[D70] Ὀφελίων ἐξ Ὑ[... τᾶι κλίνει ἔκε[ιτο ...] ὁ δὲ θεὸς ἐν τ[... ἀφι]κέσθαι ποτ[...]
 ὑγιῆς γεν[όμενος ...] θεις [...] εγ[...]

[D70] Ophelion ...lamas lamatsil ... jumal
 sees ... saabunud ... sai terveks.

Annotatsioon

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida Asklepiose Epidaurose pühamust pärinevate tervenduslugude struktuuri ning leida tekstikorpuses esinevaid leksikaalseid lugudevahelisi ühendusi.

klassikaline filoloogia, vanakreeka, tervenduslood, Epidauros, Asklepios

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Rasmus Lee Vaikmaa,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose *Epidaurose Asklepiose templi tervenduslugude struktuur*, mille juhendajad on Neeme Näripä ja Ivo Volt, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Rasmus Lee Vaikmaa

27.05.2026